

Made in ČSSR: Tanec okolo SF

Proces vydávání knihy (a SF knihy zvláště) měl v období ČSSR s tím, jak se to dělá dnes, společného snad jen to, že na počátku musel být autor, který věc napsal, a na konci byla kniha.

Po únorovém vítězství pracujícího lidu se z vydání každé knihy stalo politikum, počet vydaných knih byl plánován stejně jako počet spisovatelů, kterým bylo dovoleno publikovat.

Problém nebyl knihu napsat a ani fyzicky vydat, šlo o to knihu **obhájit** a zdůvodnit přínos její existence pro budování socialismu. A teprve když se toto podařilo, bylo třeba ji vtěsnat do vydavatelského plánu, který určoval, kolik vyjde knih domácí produkce a kolik překladové, a zde zase kolik bude překladů od autorů tábora míru a socialismu (tedy ze SSSR a z jeho satelitů) a kolik z kapitalistické ciziny.

Vedle těchto ideologicko-plánovacích omezení měla jednotlivá nakladatelství přidělena roční kvóty papíru, který směla potisknout. Na ty musela brát ohled při určování výše nákladu svých knih.

Na počátku období, které nás zajímá, tedy okolo roku 1960, si komunisté připadali dostatečně jistí ve svém postavení, že se rozhodli nepoužívat dále stalinské metody udržování své moci (totiž teror a vraždění), a to se pozitivně projevilo v atmosféře celé společnosti; zvýšené vydávání SF toho bylo jen malou součástí.

Proto bylo možné **obhájit** vydání více knih, kde ideologie nebyla hlavní náplní. Navíc po vypuštění první sovětské umělé družice a po Gagarinově obletu Země byla vědeckofantastická

literatura interpretovaná jako popis vítězství a budoucnosti socialismu, a ztratila alespoň na čas punc podezřelosti a ideologické nespolehlivosti. Částečně k tomu přispělo i to, že SF byla hojně vydávána v SSSR, který se v úsilí stát se vedoucí supervelmocí světa snažil o paritu s civilizovaným světem západu ve všech oblastech života až do úrovně vydávané literatury.

Ale i tak bylo vydávání SF po celou dobu existence ČSSR tancem mezi vejci a všechny nakonec vydané knihy je nutno chápat a oceňovat v kontextu, že jedna každá je dokladem (vítězného) boje se státní mašinérií a dogmatickou ideologií. Dnes po desítkách let už nic nezjistíme o úsilí, které vydání té které knihy stálo, a o knihách, které tento boj prohrály (i kdyby měly spoustu jiných kvalit), se už bohužel darwinisticky nedovíme vůbec nic.

V roce 1960 se vedle Jana Weisse, jednoho z mála autorů věnujících se fantastice, který literárně přežil kulturní decimaci po únoru 1948, objevila řada tématicky rozrůzněných autorů, od dobrodružství a detektivní zápletky preferujících Babuly, Brabence a Veselého, přes filozofující povídky Nesvadbovy až po „společenský“ román Čestmíra Vejdělky.

O rok později vyšla první antologie překladové a „domácí“ SF *Stalo sa zajtra*. Domácí složku reprezentoval Jozef Tallo a Jan Weiss, ale nejdůležitější asi bylo, že kniha přinesla po povídce od Murraye Leinstera a Roberta Williamse, asi prvních západních SF autorů od roku 1948.

pokračování na str. 6

OBSAH

Made in ČSSR: Tanec okolo SF	1	Telo a jiné kyberhrůzy	12
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Petra Slovákova: Železonoc	12
Hvězdný bulvár	3	Zpátky do času – Kingův Dallas 63	13
Probouzí se nová éra space opery?	7	a zavraždění Johna F. Kennedyho	15
Rej stínů – pocta Bradburymu	8	Prachožrouti	16
Mycellium II – Led pod kůží	9	Časem s vědou	16
Zlatá zebra 2013	9	Ivo Fencel: Domek pana Stilburyho	17
Už je tady zas aneb Byl by dnes Hitler	10	Vyznání (Třeštění 21)	18
eurokomisařem?	10	Časem s vědou	19
Danse Macabre	10	Růže pro neznámého génia	20
Paranormální vyšetřovatelé z Prahy	11	Parcon / Fénixcon	20
jsou zmetci jak se patří...		Cena Daidalos za rok 2013	20

Informace na straně 2 dole

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Ctižádost vydat číslo 12 ještě v daném roce, tedy 2013, mě přiměla nečekat na vhodnější článek na stranu jedna a zveřejnit zde mou stať původně sepsanou pro server Vlčí bouda (vlcibouda.net/vyti-na-mesic/11-13-made-in-cssr/189-tanec-okolo-sf). Většině čtenářů-dinosaurů asi neříkám nic nového, však píšu o událostech a věcech, které započaly před padesáti roky, ale snad bude užitečné je někde shrnout.

Třebaže poslední číslo roku 2013 nevychází jako dvojčíslo, máme trochu skluz ve vědeckém kalendáriu, takže dostanete nášup v jedné z nejoblíbenějších rubrik Časem s vědou a samozřejmě i v Třeštění.

Na straně 14 přinášíme tabulku PAF – Přeboru autorů fantastiky. Nevím, zda nám řekne něco podstatného o jejich kvalitě (Lenona Štiblaríková je na 30. místě), ale určitě nějak odráží chuť uvedených autorů zúčastňovat se soutěží pořádaných SF kluby či fandomem. Takže se dá očekávat, že o mnohých z nich ještě uslyšíme a od některých si třeba i něco přečteme.

V tomto čísle vychází poslední pokračování práce *Vznik fandomu a „realistická fikce“ Jana Hlavičky a Ivana Kmínka* od Jana Czechaczka. Od čísla jedna příštího roku se můžete těšit na Motiv iniciace v moderní britské fantasy: komparace Harryho Pottera a Jonathana Strange od Michaely Ševčíkové.

Předplatné IK a jak jej poslat na to jediné a správné místo

Změna, potažmo připočítání DPH k poštovnímu mě přimělo konečně spočítat reálnou výši předplatného, které jsme tuším měnili (zvyšovali :-)) naposledy v minulém tisíciletí, takže to bude pro rok 2013 činit okrouhlých **300 Kč**. Kdo již zaplatil (do konce tohoto roku obvyklých) 250 Kč, má jako odměnu za svůj vzorný přístup mimořádnou slevu.

Povšimněte si prosím, že jsme přešli k Fio bance, takže pro platbu z České republiky používejte číslo konta:

2700397108/2010

a pro platbu ze Slovenské republiky

2700397108/8330 (platbu zadejte jako vnitrostátní převod)

Na toto konto tedy, pokud jste tak již neučinili jinak, pošlete tři sta korun (čísly 300 Kč, respektive 12 euro, nebo podle momentálního kurzu), nebo můžete předplatné poslat složenkou na mé jméno a adresu redakce (je v tiráži :-).

Podívejte se pozorně na svou adresu na obálce tohoto IK; najdete-li tam za svým jménem ? či !, pak vězte, že další IK nedostanete, pokud nezaplatíte 300 nebo 550 Kč. Jen tak ještě můžete očekávat první Interkom roku 2014.

Pokud jste nebyli na Podzimní poradě, můžete poslat i roční klubový příspěvek 450 Kč, já to nějak zadministruji.

Zdeněk Rampas

Pohádkové Vánoce v Betlémské kapli 2013

I tento rok najdete v podzemních prostorách Betlémské kaple Vánoční výstavu, jejíž nosným tématem budou letos české pohádky.

Výstava bude otevřena od **30. 11. 2013** do **5. 1. 2014**.

Otvírací doba: denně od **9:00** do **18:00** (kromě výjimek vypsanych níže)

Otvírací doba – výjimky:

24. 12. 2013 a 31. 12. 2013 – od 9:00 do 14:00

25. 12. 2013 a 1. 1. 2014 – od 13:00 do 18:00

Vstupné

– Základní – 60 Kč

– Snižené (děti a důchodci) – 30 Kč

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 12/2013 (288)

Adresa redakce:

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6,
Česká republika

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor:

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka:

Kristýna Benediktová

Redakční kruh:

Richard Klíčník a Michaela

Autoři tohoto čísla:

Jan Czechaczek, Ivo Fencel,
Markéta Gajdošová, Boris Hokr,
František Houdek, Jaroslav Houdek,
Richard Klíčník, Tyrion z Lannisterů,
Pavla Lžičarová, Julie Nováková,
Zdeněk Rampas, Petra Slováková,
Václav Vlk, Jiřina Vorlová

Sponzoři tohoto čísla

Jan Haberle
Daniela Kovářová
Jiří Doležal

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 13. 12. 2013

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

PF 2014

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Když někomu vyřeš jazyk, nedokážeš tím, že je lhář. Jen všem řekneš, že ses bál toho, co by mohl říct.

Z Mudrosloví urozeného pána Tyriona z Lannisterů

Průměrná žena vyzradí tajemství za 32 minut.

Ženy se smějí vtípům později, ale za to děle.

Podle průzkumů mají konzumenti ekoproductů větší sklony ke lhaní a krádežím.

Tři ze 400 faktů, ze kterých vám vybuchne mozek

Chtěli jsme zkusit udělat televizi, která by nelichotila divákům tím, že je ještě hloupější než oni. Otázky jsou vždycky zajímavější než odpovědi, udržují vás v pohybu. Každá odpověď stejně platí jenom chvilku. Tím ptáním navíc neřešíte jenom staré, ale i současné věci. Otázka, která plyne z Mnichova, přece taky zní: Bránili byste se dneska?

Pavel Kosatik o Českém století

● 8. listopadu se okolo třetí setkávám na Skalce s Honzou Poláčkem a společně se vydáváme na Vydrovku, kde je místo srazu velké výpravy do Bílovce. U Klímových se nás ujaly Alžběta a Vilemína, protože Vilma ještě musela dovést Uršulu na nějakou dětskou party a přivést z práce našeho řidiče Martina.

Ve čtyři hodiny dorazil poslední spolucestující Daniel Storch z Pevnosti a v půl páté jsme vyrazili směr Ostrava. Přes občasný zácpa a rozbité zpětné zrcátko jsme před devátou v dobré pohodě dorazili na Bílovecské náměstí.

Tam si nás vyzvedl Pavel Poláček a dovedl nás do sklepení, kde se Bilcon (letos zasvěcený strachu a hororu) již tradičně odehrává. U vchodu nás skasíroval Standa Otava, o stůl dále jsme nafasovali materiály, já odevzdal nějaké knihy do tombole a začalo jeden a půl dne zábavy.

Uvnitř se již občerstvovali Jolana a Honza Tiší, Hanka Pěchulová a další, o které se vzorně starali Pavel Poláček se ženou a synem. Když jsme se posilnili místním gulášem a biskupským chlebičkem, dorazila ze své přednášky „Duchové, přízraky a strašidla“ v městské knihovně Františka Vrbenské s několika posluchači, z nichž jsem znal jen Petru Slovákou.

Někdy okolo jedné jsme uznali, že cesta byla vyčerpávající, a vydali jsme se do příjemného (leč ne úplně levného) ubytovacího zařízení místního matematického gymnázia.

V sobotu občerstvení spánkem už někdy okolo deváté ráno jsme dorazili zase do sklepení na kalorickou gulášovou snídani. Dorazili další účastníci, Pepa Vašát, Standa Komárek, Pavel Mikuláščík, Jiří Olšanský, Martin Bouchi Kučera, a po krátkých technických problémech následovala přednáška Terezie Kovalové o strachu v hudbě. Pak se zájemci vypravili na věž místního kostela (výšlap 143 schodů) a byl čas vyrazit do knihkupectví MonAmi, kde měli Honza Poláček a Vilma podepisovat své knihy. Moderování akce se ujal Aleš Koval, který využil přítomnosti překladatele Standy Komárka a polských hostů (zejména Piotra Raka), a tak se nejvíc mluvilo o novém Sapkowskiém.

Z příjemně vyhřátého knihkupectví jsme se drobným deštěm přesunuli do kostela na koncert pro varhany a violoncello (toho se opět ujala Terezie K.) Trochu jsme vymrzli, Bach a Händel by úplně stačili, a pak jsme se hromadně přesunuli na prohlídku místního zámku, po které v jeho sklepení následovala hostina kanibalů Edity Dufkové a Františky Vrbenské.

Když jsme se vrátili do katakomb, byl jen čas se trochu posilnit a ohřát a následoval Bouchiho Videostop (jak jinak než o hororu), kam mě, Honzu Poláčka a Pavla Mikuláščíka angažoval jako nápovědu.

Okolo osmé následoval moravský křest Příběhu spalovače

Edita Dufková a Pepa Vašát (foto Randall)

mrtvol (o pražském jsme již informovali), vedl jej opět Aleš Koval, Honza Poláček přečetl úryvek z knihy a pak jsme zhlédli Herzův film Spalovač mrtvol. Chtěl jsem se původně podívat jen, zda poznám Carolu Biedermanovou jako slečnu Čárskou v rakvi, ale pak jsem se už nedokázal odtrhnout. Nicméně náročný program završený filmem mě docela znavil, a tak jsem po dražbě a tombole

šel okolo půlnoci spát (a to jsem během dne ještě několik přednášek a programů vynechal a proto se zde o nich ani nic nedovíte). Ti praví Bilconáci ale jeli až do rána, co jim také bez nočního zbývalo.

Ráno jsme posnídali v knihkupectví MonAmi, které funguje i jako kavárna (otevřené i v neděli ráno, pravděpodobně aby se tam mohli jít místní ohřát po mši v nedalekém kostele), a vydali se zpět do Prahy, kam jsme po příjemně strávených čtyřech hodinách dojeli. Ne všichni ale měli takové štěstí, Standa Otava svou službu Bilconu zaplatil svým přibližovadlem, které mu nějaký mamlas při cestě domů do Ostravy naboural až k odpisu. Alespoň že se při tom nikomu nic nestalo.

● 11. listopadu vyrazíme s Michaelou do Topičova salónu na Národní třídě na křest knihy *Takový snih už neпадá* publicisty a hudebníka Ilji Kučery ml. V anotaci se praví: Soubor drobných rodných příběhů na pomezí povídek a memoárů s původními

ilustracemi akademické malířky Heleny Horálkové, a autor říká: „*Kniha, kterou držíte v ruce, není vlastně moje kniha. Je to ve skutečnosti knížka mého otce. Já se jen samozvaně ujal role vypravěče.*“ Michaela, která se do knihy začela ještě během křtu, se tak chechtala, až se po ní okolouratující otáčeli. Vedle pultu s dobrotami prodávali křtěnou knihu Daria a Jiří Sládečkovi, takže jsem se s nimi hned domluvil, že zítra pošlu do tisku další Interkom.

Kmotrou knížky byla Irena Dousková, ukázkou z knihy přečetl herec Národního divadla Igor Orozovič a na autorova otce zavzpomínal Tomáš Töpfer. Tedy alespoň doufám, že to tak bylo, protože pro množství hostů jsem se nedostal dost blízko „pódiu“, abych se o tom mohl přesvědčit. Naštěstí jsem byl odškodněn výborným rautem, který mi zcela vynahradil kulturní složku, ale jídlo je vlastně také součástí kultury.

● **12. listopadu** do tiskárny putuje IK 10-11, o trochu silnější než obvykle, berte to jako před/vánoční dárek.

● **14. listopadu** je ten velký den, kdy vychází druhý díl Mycelia, ale dějí se i jiné věci. Ráno mi volala Ulrika Horáková, že Svět knihy by mohl být tak trochu con (jako by sobota i tak nebyla :-). Tak jsme se předběžně dohodli, že po předání Cen Akademie by vítězové kategorií (a klidně i přítomní nominovaní) přešli do trochu menšího prostoru v nějakém salónku, kde by jim novináři a zvědavci z publika mohli položit nějaké otázky...

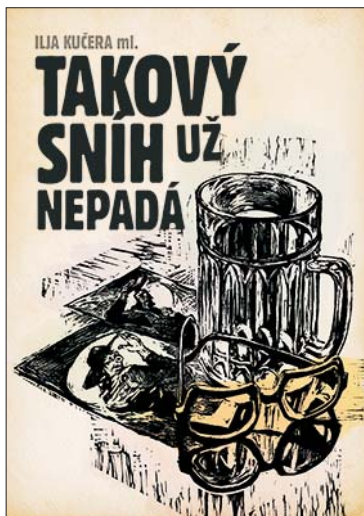
S Tritonem jsme dohodli, že vydají v rámci edice Paralelní světy sbírku povídek Zdeňka Páva, odpoledne jsem navštívil agenturu Kristin Olsonové a pak se vydal k Pavlu Kosatikovi probrat život (má úplně malinkou dceru Aničku) a tak. Samozřejmě přišla řeč na Ivana Kmínka a Zdeňka Páva, a já si uvědomil, že mluvíme hlavně o mrtvých.

Když jsem pak dorazil do Kruhu, objednal Franta Novotný fernety, abychom zapili Jarka Rečka, který zemřel minulý týden. Jen jsme je do sebe kopli, dorazil Honza Kovanec, ale do zapíjení mu nebylo, den předtím zemřela jeho žena Ivana na rakovinu. Ono už to snad lepší nebude.

● **16. listopadu** vydal Ivo Fencel recenzi Dallas 63, strana 13 a napsal mi o dnes probíhající Valné hromadě Obce spisovatelů, předsedal tomu Vlado Říša a hovořila Františka Vrbenská. Dorazil i Leonard Medek, ten ale žádný příspěvek neměl, jakož ani Ivo Fencel. Ani Pavel Weigel nic neříkal, zato od předsedy Obce převzal *Cenu Obce spisovatelů za záchranu Obce spisovatelů*. Dle svědků při tom předseda Magnusek (28 let) slzel.

Mluvil pak i Vlastislav Toman, respektive svůj stránku a půl dlouhý příspěvek přečetl, a Jaroslav Holoubek z grémia za ním přišel s tím, že to zařadí do časopisu Obce Dokořán.

Tom Magnusek sice zaslzel, na druhou stranu však i s kamennou tváří žertoval: „Pavel W., nejhubenější český spisovatel.“ Sebe, mimochodem, vůbec jako spisovatele neprezentoval, taková skromnost se dnes už moc nenosí :-).

Domů do Plzně Ivo Fencel vezl MUDr. Václav Gruber, který také začínal jako sci-fi autor. Znáám ho od první porady SFK v Teplicích, teď to počítám, bude to 30 let. Ach jo. :-)

Večer s Frantou Hlousem dohledáváme povídky Zdeňka Páva.

● **18. listopadu** v běhu do Jalny, kde nafsují Interkomy, pak za Richardem Klíčníkem do Arga probrat Pevnost/ARGOCon na Veletrhu a pak do RUR, kde jsem měl sraz s Michaelou. Dlouho jsme tam ale nepobyli, skončili jsme okolo půl sedmé a zpozdíly Honza Vaněk jr. nás už nezastihl.

● **19. listopadu** se dovidám, že od příštího roku k ceně poštovního přibude i DPH, takže budeme muset zdrazit, samozřejmě se to netýká těch, kdo si již předplatili.

● **20. listopadu** internetové ocenění Osobnost roku získal náš občasný dopisovatel publicista Petr Koubský.

● **21. listopadu** dorazím jako druhý ke Kruhu, už tam seděl Jirka Sedláček, ani jsem nevěděl, nebo už zapomněl, že je to už takový starofan/dinosaurus, když kdysi přišel do Prahy, byl mezi fanoušky na svatbě Martina a Vilmy Klímových. Jó, to byl život fanů ještě věci veřejnou. Pak se zmínil, že byl o víkendu mezi několika desítkami účastníků festivalu hororu – 5. ročníku Bloody Xmas HorrorConu v hotelu Fantazie v Chotěboři, když během pořadu vypadla na delší čas elektřina, mohli si všichni užít autentičnosti hororového prostředí.

Jinak nuda, Franta nedorazil, ani Jarda Houdek, kterému jsem dlužil recenzní výtisk.

Svatomartinští vrubozobí (mírně odl/o/e/žení)

● **22. listopadu** hlásí Milena „Tak naše kachna vytažena z mrazáku a vesele si rozmrzá. Zítra půjde hned brzy ráno do trouby a bude tam dlouho, dlouho, dlouho... :-)“

● **23. listopadu** a od rána se chystáme na hodovní odpoledne, např. Milena píše: „Junge Ente v troubě. Naplněná jablky, posypaná kmínem a čerstvým zázvorem.“

Zato Viktor má smůlu: „Myslel jsem si, že za naši rodinu dorazím aspoň já, ale antibiotika tedy zjevně zatím boj s bronchitidou nevyhrála.“

My jsme s Michaelou dorazili až na čtvrtou odpolední a v salonu, zimní zahradě a jídelně jsme našli skupinky (v celkovém počtu asi dvaceti účastníků) dokonale nasycených až přecpaných hostů, kteří čekali, až se krev alespoň trochu vrátí ze žaludku do mozku, a byli schopni pokračovat v debatách na téma aktivní a pasivní volební právo (Vladan), historie čísla pi a světové matematiky vůbec (Martin), princip bitcoinu a jak jej lze ukrást (Honza Tichý), a odtud byl jen krok, abychom si udělali con na téma bankovníctví jako horor, protože Martinova sestra a David, manžel od Eclecticy, pracují v bankách, takže už chyběl jen Honza Vaněk jr., který ale i letos pojídání vrubozobých sabotoval...

Richard Klíčník donesl svou novou knihu *400 faktů, ze kte-*

rých vám vybuchne mozek, věděli jste, že IKEA je třetím největším spotřebitelem dřeva a k tomu ročně prodá dvě miliardy masových kuliček?

Kdo už neměl chuť na slané a mastné, dal si výborné dortíky od Bidlovy matky, Bidlo pak také poslední vytrvalce dovezl k metru.

● **26. listopadu** se na Nyxu objevil odkaz na článek *Nebezpeční kašpaři* o tom, jak nějácí magoři, kteří nejspíše aby zviditelili své pomateně levicové názory, nafackovali na autorském čtení básníku Jaromíru Typltovi.

Byl u nás zrovna Vašek Vlk st. a dovezl do SF archivu své fanziny, které skladoval na chatě. Otevřel jsem mezi nimi ležící Zápisník z roku 1987 a hle, pěkný případ synchronicity, Jung by zaplesal, chvíli po upozornění na incident čtu v rubrice Vlasty Talaše FanFan (Ohlasy-dopisy):

Vážená redakce!

Ačkoli jsem nad FANFANEM nejprve mávl rukou, nyní jsem jím takřka poblázněn. Účastním se několika sci-fi soutěží, ale... Založit klub se mi asi při mých dvanácti letech těžko podaří a v našem okrese žádný není. Poradte. Chtěl bych se podílet na tvorbě nějakého fanzinu, zkrátka uplatnit se...

Jaromír Typlt, Nová Paka

A po nějaké době:

...Chci vám oznámit šťastnou zprávu! SF klub Trifid mi odpověděl na můj dopis, že se mohu stát jeho členem... S těmi fankluby u nás to nebude tak hrozné, jak jste psali. Někdy se ještě ozvu a popíšu vám své začátky v klubu...

SF zdar! J. Typlt

Na NYXu to rozpoutalo vzpomínání, zda vůbec kdy ve fandomu došlo k fyzickým inzultacím, a diskuse skončila podotkem zvenku: **Tak to je špatné, takhle se sci-fisté z toho ghetta pokleslé žánrové literatury nikdy nedostanou, když se nebudou fackovat.**

● **27. listopadu** má Franta Novotný v Klubu Julese Vernea přednášku *Jules Verne, ponorkový prorok*. Salónek se právě tak naplnil, Richard Klíčník, který donesl notebook, se ptal, proč na gorily dorazila jen polovina přítomných, a chtěl po dvouhodinové vpravdě vyčerpávající Františkově přednášce (se 190 diapozi-tiv) pro zájemce zopakovat ještě tu svou :-)

Dorazi Egon, pohrozil vybíráním příspěvků a zamluvil příslušné středeční večery na celý další rok dopředu. Poprvé se veřejné schůze zúčastnil Zdeněk Pobuda z Epochy.

● **28. listopadu** čtvrtek vynechávám Kruh a pracuji na sbírce povídek Zdenka Páva, která vyjde okolo března v Tritonu.

● **29. listopadu** v Respektu píše Kamil Fila o nově prolomeném tabu, podle kterého se děti nezabíjejí a ani ony se nezabývají vražděním. Dokládá to na dvou relativně úspěšných projektech Enderova hra a Hungers game. Fila zřejmě neviděl (Jirkou Pavlovským doporučenou) sérii *Utopie*, tam by se dočkal infanticidy ve vrchovaté míře. Jsem zvědav, zda se tento seriál objeví i u nás,

i přes přemíru politické korektnosti vyslovuje některé otázky, které již brzy budou na pořadu dne. Co vše je přípustné, aby lidský rod přežil ve světě, kde nebude dost energie, vody a jídla pro všechny...

● **1. prosince** se s Honzou Vaňkem jr. a Líbou Mohelskou vydáváme do kina Sevastopol na film *Berlínská mise*. Nevím, co si o tom myslet, Honza se upřímně bavil, kdykoli zahlédl nějaké klišé (a mohli se při tom hrdinové zabít či umírat), rozchechtal se na celý sál :-). Hrdinové si dávají a dostávají desítky, možná stovky ran, z nichž každá by ve skutečném životě vedla k smrti či doživotní invaliditě, něco jako Limonádový Joe na třetí, ale bez jakéhokoli nadhledu, vše **smrtelně** vážně.

Když odmyslíme to kung-fu, tak je to ale Graham Green či John le Carré jako vyšitý. Dalším přínosem filmu je to, že se pokouší naznačit složitost situace národa rozděleného na dvě nepřátelské části, krom nepřátel jsou to vlastně i bratři, tak co s tím? Na rozdíl od Němců, jednou z mála ran, která Čechy nepostihla, bylo rozdělení do dvou států, špatně se nám tedy vžívá do myšlení Korejců o vztahu k těm druhým, a Berlínské misi je to alespoň naznačeno.

● **2. prosince** RUR odpadlo pro Filipovu chorobu, snad se uzdraví do Parconu/Fénixconu.

● **4. prosince** Zdeněk Pobuda pořádá v redakčních prostorách Epochální vánoční večírek. Když jsem dorazil, našel jsem tam Pepu Pecinovského a asi 22 autorů literatury faktů a historie 2. světové, utkvěli mi Mirek Kučera, Vlád'a Pfeifer, Roman Cílek, Milan Hes, Míla Martínek, Milan Syruček, Jan Halada, Lenka Procházková... Zdeněk ke mně a Pepovi posadil Lubomíra Štrougala (vydává jeho paměti), ale hned se jej ujal jeho editor, takže jsme moc nepokecali. Já se seznámil s překladatelkou Hamiltonové, původně fanfiction stránek, Dominikou Moulíkovou, Zdeněk mě hned představoval jako presidenta fandomu, marně jsem jej krotil, že v této společnosti presidentský titul nikoho moc neohromí.

Když jsem odcházel, dorazil druhý nejspěšnější autor Epochy (hned po dr. Štrougalovi), František Kotleta.

A už byl čas vyrazit na další křest do baru Elysium, kde se roky scházeli kartičkáři, LARPisti a Dračí doupaťáci. Krstný otec Ondřej Neff dorazil pozdě, takže zatím zahrál Jiří Šámal na hudební nástroj velice podobný houbě, na Hang Drum.

Z Polska potažmo Pardubic dorazila Joanna Czaplińska, z jen o trochu bližších Šestajovic Richard Podaný, z Poříčan Shadowwalker a pak už ze sousedství ostatní obvyklí podezřelí Viktor Janiš, za Argo Richard Klíčník, Honza Poláček, Franta Novotný, Pavel Weigel, Jarda Houdek, Lucie Lukačovičová, Julie Nováková, Honza Kotouč, Honza Kovanec, lidé z NYXu Vlčačka, Fin, Marek Benda, autor Polojasna Václav Bartuška a další, které jsem neidentifikoval.

Pojedli jsme myceliální koláčky, pokřtili knihu a popovídali si s přítomnými v atmosféře takřka večírkové, jen jsme neodcházeli tak přejedení. :-)

Zdeněk Rampas

pokračování ze str 1 Rok 1962 je pozoruhodný hlavně vydáním excelentní antologie západní SF Labyrint a zapojením časopisu VTM do mezinárodní soutěže o nejlepší vědeckofantastickou povídku v rámci družebních socialistických časopisů. (Více o tom v knize Ivana Adamoviče *Puls nekonečna*. Jedním z nejmladších účastníků soutěže byl Josef Pecinovský.)

V roce 1964 prvně zazářila hvězda Ludvíka Součka, když vydal první díl trilogie *Cesta slepých ptáků*. Její rozhlasová dramata měla úspěch srovnatelný s tím, jak Válku světů zdramatizoval O. Welles. Lidé uvěřili v existenci Součkových hrdinů a jejich dobrodružné výpravy na Island. SF se již nebrala tak smrtelně vážně, i akademik František Běhounek zapracoval do svých *Robinsonů vesmíru* dobrodružný děj, což byl proti jeho *Akci L* posun.

O rok později se i v čs. SF objevují společenskokritické hlasy. *Hlavní muž světa* J. S. Kupky poukazuje na nevyužitou možnost systému a učitel Františka Novotného Jiří Jobánek na příkladu vymyšleného fašistického režimu účtuje ve *Stříbrných ostrovech* s nesvobodou režimu, kde sám žije.

Následovaly roky na SF nepřiliší bohaté, protože společnost před rokem 1968 a během něho zažívala své intelektuální dobrodružství snahou rozšířit občanské svobody před dvaceti roky ztracené. Nejzajímavější texty té doby onen pohyb reflektovaly: Jiří Marek – *Blažený věk* (1967), Ivan Foustka – *Výlet k pánu bohu* (1968), Josef Koenigsmark – *Nekonečné konečno* (1969).

Z tohoto pohledu je zajímavý rok 1970, kdy už soudruzi zabránili v publikování většině domácích autorů, ale nechali doběhnout připravená (a asi i zaplacená) vydání světové SF.

Následovaly bídné roky, kdy v podstatě směli vycházet pouze Ludvík Souček a Josef Nesvadba.

V roce 1971 vyšla významná česká SF Jiřího Hochmana *Jelení Brod*, ale už jako první svazek exilové edice Index.

To se změnilo až v roce 1976, kdy vyšel *Experiment pro třetí planetu* autorské dvojice Jaroslav Veis a Alexandr Kramer. Příznačné bylo, že Kramerovo autorství muselo být utajeno, protože byl režimem za své aktivity okolo roku 1968 odsouzen k bezejmennosti. (Je pozoruhodné, že se toto tajemství podařilo uchovat až do roku 1990).

V roce 1980 sestavila Irena Žitková možná první československou antologii SF *Neviditelní zloději* a také Ivo Železný svou první antologii, zatím pouze zahraniční *Stvořitelé nových světů*.

O rok později dodal české SF teoretický fundament Ondřej Neff vydáním sbírky volně spojených esejí *Něco je jinak*.

Tyto knihy pomohly otevřít a vytvořit desetileté období nazývané někdy Zlatý věk československé SF. Sci-fi, jak se začalo říkat, byla tak populární, že se ji pokoušel psát kdekdo včetně režimních koryfejí: Alexej Pludek, Ota Dub, Bohumil Nohejl, Otakar Chaloupka, Jiří Švejda, ale i třeba skutečný spisovatel Vladimír Páral. Mnozí z nich dokázali naplnit definici SF jako literatury „kde je něco jinak“, jako „laboratoř ke zkoumání člověka v nových podmínkách“, ale většina autorů už nezvládla práci s „sense of wonder“, chyběl jim pocit úžasu, ať už by se dostavil u čtenáře, hrdiny nebo autora. Alespoň tak si vysvětlují, že poučení fanoušci z řad fandumu nikdy ani ty nejlepší pokusy o SF, a to ani od Párala, nevzali za své.

Nicméně tato doba byla i zlatou érou české SF povídky, své sbírky vydávali Zdeněk Volný, Ondřej Neff, Eduard Martin, Jaroslav Veis, Zdeněk Rosenbaum, Ladislav Szalai a několik dalších.

Za zmínku stojí, že v roce 1982 vyšla česky první fantasy *Světy bez hranic* od Bertila Mårtenssona.

Sebevědomí fandumu v této atmosféře rychle rostlo a brzy hlavně pomocí Ceny Karla Čapka ve svých řadách našlo osobnosti, které dokázaly psát srovnatelně jako autoři, kterým se podařilo proniknout do kamenných nakladatelství. Jejich možnost publikování byla ale omezená plánovací a ideologickou bariérou, Pavlu Kosatíkovi trvalo několik let, než v roce 1988 připravil a prosadil k vydání první knihu autora z CKČ *Nešťastné přistání* od Františka Novotného. A asi nejvýznamnější kniha tohoto období, *Utopie, nejlepší verze* Ivana Kmínka, vyšla, ač mezi fanoušky kolovala několik let, až po listopadu 1989. Stejně tak *Engerlingové* Jaroslava Velinského.

Tak dlouho fanoušci odmítali čekat a začali si své autora vydávat sami v několika desítkách fanzinů a občas i jako samizdatové knihy. Jednou z prvních byla antologie *Lidštější než lidé* z roku 1985. Ale fandum, fanziny a fanouškovský samizdat asi do „Made in ČSSR“ již nepatří.

Můj seznam SF knih vydaných v éře ČSSR si nečiní nárok na úplnost, jednak z důvodu neostrosti hranice mezi SF (tehdy vědeckofantastickou literaturou) a tehdejším mainstreamem, dále uvádí jen první knižní (a někdy časopisecké) vydání. Seznam je asi v mnohém subjektivní i proto, že vypouští věci ve své době za SF pokládané či označované, pokud je tak fanoušci nepřijali.

Největší mezery pak najdete ve slovenské tvorbě, kterou seznam postihuje jen namátkově, protože tato byla dílem orientována na dětského čtenáře, dílem se naopak pokoušela naplňovat tehdejší kánon vysoké literatury a byla pro čtenáře a fanoušky SF někde na škále mezi nezajímavá až nečitelná.

S trochou zlomyslnosti jsem v některých letech uvedl vydání překladu některých klasických děl žánru pro porovnání s tím, co tehdy nabízel domácí tvorba (uvedeny tučně). Takovýto poklad však nevycházelo do roka mnoho, zpravidla tak jeden, takže fanoušci byli v trvalém stavu literární podvýživy a i domácí autoři byli žádostivě očekávání a žádání).

Občas se nesystematicky zmíním i o samizdatu a zahraničních exilových vydáních, je ale otázkou, zda patří do „Made in ČSSR“, co však víme, je, že bez vzniku ČSSR by nevznikl ani její exil (uvedeny kurzívou).

Zdeněk Rampas

Pokračování a slíbený seznam příště nebo Vlčí bouda
vlcibouda.net/vyti-na-mesic/11-13-made-in-cssr/189-tanec-okolo-sf

Cena Daidalos za rok 2013 (pro XB1 2014)

1. Božena Čechalová: *Spirit a opportunity*
2. Michal Šírotek: *Somnus*
3. Berenika Součková: *Purgator*
4. Zuzana Stožická: *Za rituály barbarských Fioranov*
5. Kristýna Obrdlíková: *Ocharivo*

a dalších cca 29 finalistů

Probouzí se nová éra space opery?

Space opera je mrtvá; ať žije space opera! Subžánr plný vesmírných lodí, kosmických bitev a mocenských střetů prodělal už bezpočet období slávy, úpadku a dalšího rozkvětu. Zformování hnutí new space opery ho opět oživilo – ale zároveň nevyhnutelně změnilo. Do této doby přichází román *Leviatan se probouzí*, první část volného cyklu *Expanze* autorské dvojice Daniela Abrahama a Ty Francka. Abrahama u nás dobře známe jak ze stránek časopisu *XB-1*, tak díky jeho fantasy tetralogii *Kvartet vysoké ceny*, která vychází u Laser-books. Až na jednu povídku se mi zatím vše, co jsem od něj četla, líbilo. O to víc jsem byla zvědavá na jeho space operu, napsanou navíc ve spolupráci s u nás zatím neznámým Tylerem Franckem pod společným pseudonymem James S. A. Corey.

Vydařený příběh, postavy i prostředí

Velmi příjemné a osvěžující je zasažení románu čistě do naší sluneční soustavy, prostoru tak obrovského, že momentálně nám cesty zabírají celé roky a konkrétní doba cesty často značně závisí na tom, jestli můžeme použít gravitační prak, nebo ne. Abraham s Franckem pro účely příběhu vzdálenosti zmenšili pomocí Epsteinova pohonu, ale i tak postavám většina cestování i mezi relativně blízkými tělesy zabere pár týdnů až měsíců. Sluneční soustava ovšem v podání *Leviatana* působí trochu nevyužitě, až bezmála nezajímavě – ve space opeře by sice bylo kontraproduktivní se zabývat třeba chemismem těles, když příklad schválně přezenu, ale ani očima postav nevidíme, jak vypadají. Co cítí, když před sebou po přiblížení spatří rozbrázděný povrch planetoidu? To nevíme. Možná se jim zdá už natolik všední, že mu nevěnují žádnou pozornost – a autoři tím pádem taktéž.

S postavami si ovšem Abraham s Franckem dokázali poradit velice dobře; všechny jsou uvěřitelné a velmi lidské – hrdinové z nutnosti spíše než bez bázně a hany a včetně s tím spojeného strachu, rizika a pochybností. Jen Miller spadá do oblíbeného stereotypu noirového detektiva tak dokonale, až je na něm tuze málo překvapivého: padesátiletý rozvedený policajt na hranici alkoholismu, jenž navzdory rozkazům nadřízených pokračuje v pátrání, které ho postupně pohlcuje. I on je sice napsán dobře a příslušnost k modernímu žánrovému archetypu nezakrývá, právě naopak, ovšem ponechává méně prostoru představitosti, než by se mi líbilo. Příběh i prostředí disponují syrovou realističností typu *Vetřelce*, kterého autoři i zmiňují v rozhovoru v závěru knihy jako příklad zčásti podobně laděné sci-fi – *Nostromo* se zašlými chodbami s kapající vodou, posádka ve starých overalech dělající svou všední každodenní

práci, obyčejní lidé tváří v tvář nebezpečí... V tomto směru se *Leviatan se probouzí* velmi zdařil a dá se vřele doporučit.

Co se naopak nepovedlo?

Zejména v poslední době jsem si asi až příliš navykla na pocit užasu v science fiction a také motivy a postupy hard sci-fi. *Leviatan se probouzí* je sice zasazen v naší sluneční soustavě, ale prakticky ji nevyužívá; při čtení mi na mysli mnohokrát vytanuly úžasné scény z *2312*, pojízdné město na Merkuru, teraformace Venuše, osídlení Pásu i měsíců vnějších planet, zkrátka nádherně i celkem realisticky napsaná a smysluplná *okružní jízda*. Víím, že nejde o fér srovnání, *2312* není space opera, jde spíš o hard SF. Ale daleko zajímavější obraz soustavy než *Leviatan* poskytl třeba i *Kvantový zloděj*, směsice space opery, cyberpunku, hard SF a detektivky – žánrově tedy balancující alespoň trochu podobně jako *Leviatan*, který se dá označit za kombinaci space opery, noirové detektivky a SF hororu.

Nejde ani tak o to, že pro *Leviatana* je naše soustava jen nevýznamnou kulisou, která neskýtá důvody pro politický konflikt; autoři se ani příliš nesnažili svůj svět nějakým zajímavým způsobem pozměnit, ukázat ho v alespoň trochu nečekaném a novém světle. *2312* i *Kvantový zloděj* doslova překypují nápady. Biotechnologie, nanotechnologie, kvantové počítače – to všechno oba světy formuje a odlišuje od toho našeho, nutně mění nazírání postav a vede k poměrně originálním prvkům i zajímavým zápletkám. *Leviatan* jako by se technologicky až na Epsteinův pohon zasekl na počátku 21. století. To by ani tak nevadilo, kdyby místo výše zmíněných věcí nabídl něco jiného *inovativního*. Zoufale jsem se snažila v románu najít něco, co už jsem tisíckrát neviděla jinde, a selhala.

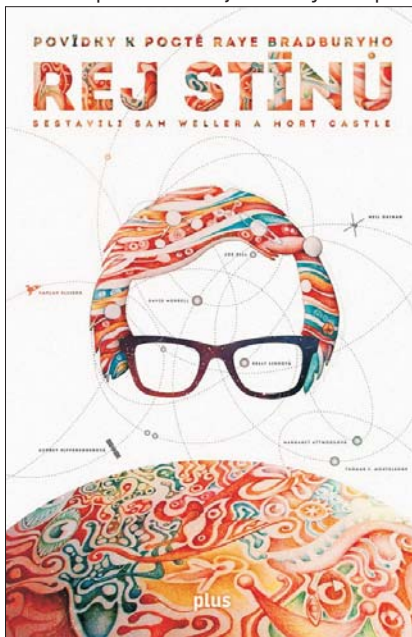
Možná byl snahou o originalitu prvek, jehož se dočkáte už v prologu a postupně se stane středobodem zápletky; jenže s ním jsem měla ten problém, že ani s přivřením obou očí nedává vůbec smysl. Musela bych se uchýlit ke spoilerům nejtěžšího kalibru, kdybych se měla vyjádřit konkrétněji, ale autoři mě tu zkrátka nepřesvědčili. Bylo jasné vidět, že sáhli ke strategii *nulovým vysvětlováním se zkazí nejméně*, ale když něco tak očividně nemůže fungovat, mohla by to zachránit riskantnější strategie alespoň velmi vágního pokusu o vysvětlení. Například Alastair Reynolds se ve svém *Transportu ledu*, který mi *Leviatan* také místy připomněl, se držel v mezích *nevíme, jak to funguje, ale máme pár hypotéz*... Možná ale Reynoldsovi prospělo, že se pustil do oblastí, o nichž zatím moc nevíme, zatím-

Rej stínů – pocta Bradburymu, která stojí za přečtení

Ve sbírce povídek s příhodným názvem *Rej stínů* vzpomíná dvacet šest spisovatelů na muže, jenž ovlivnil jejich dospívání i výběr budoucího zaměstnání. Ray Bradbury zemřel v červnu minulého roku, zrovna když do nakladatelství Albatros Plus dorazila smlouva na vydání této sbírky. Svou nezapomenutelnou tvorbou ovlivnil řadu životů a v příbězích, jež na jeho počest napsali takoví autoři jako kupříkladu Neil Gaiman, Margaret Atwoodová, Harlan Ellison či David Morrell, je jeho vliv takřka hmatatelný. Předmluvu ke knize s názvem *Druhá rodinná sešlost* pak napsal Bradbury sám a autory, kteří do knihy svou povídkou přispěli, v ní nazývá svými dětmi, stejně jako například E. A. Poe, H. G. Wells a Jules Verne svými Papá.

Láska k člověku, jenž ovlivnil dětství i celý následující život řady (nejen) spisovatelů, je cítit už z úvodního slova, které sepsali editoři antologie Sam Weller a Mort Castle, ovšem jako první zavede čtenáře do světa fantastiky a neskutečna dobře známý a téměř všemi oblíbený Neil Gaiman v krátké povídce *Muž, který zapomněl Raye Bradburyho*. Při jejím čtení mi párkrát i mráz po zádech přeběhl – úplně nejvíc u Gaimanova doslovu, kde autor

popisuje, jak přišel k nápadu na svůj příběh. Komu se totiž v životě nestalo, že by zapomněl na někoho pro něj kdysi tak důležitého? Ostatně právě autorské doslovy, v nichž spisovatelé popisují nejen svůj vztah k Bradburymu, ale také okolnosti, jež je dovedly k napsání konkrétního příběhu na počest svého mentora, pro mě i přes nepochybnou kvalitu povídek byly nejsilnější částí celé sbírky. Dozvíme se v nich mnohé nejen o Bradburymu, ale i o jednotlivých autorech, a řekla bych, že příběhům dodávají další rozměr. Některé z dodatků jsou ve výsledku dokonce dojemnější než povídky samotné.

Příběhy se na Bradburyho odkazují mnoha způsoby. Občas – například v *Tetování* od Bonnie Jo Campbellové – jde o povídku inspirovanou některou z Bradburyho prací, jindy autoři na velmistra či na jeho knihy a postavy spíše vzpomínají, nebo se snaží o navození velmi podobné atmosféry. Všechny příběhy spojuje styl vyprávění, který je tím Bradburyho silně inspirován. Celá antologie se pak soustředí na osudy obyčejných lidí, kteří zažívají tu neobyčejné situace a jindy zase naopak až příliš běžné momenty a neštěstí, které mohou

potkat každého z nás. A stejně tak jako u Bradburyho jsou i povídky jeho následovníků často značně metaforické a mnohé z nich určitě stojí za to přečíst si více než jednou. Některé kolem vás naopak jen tak prošumí, aniž by po sobě zanechaly hlubší dojem nebo vzpomínku. Vše uzavírá povídka *Vyčerpání*, kterou napsal Bradburyho přítel Harlan Ellison, jenž ve svém dojemném dodatku píše o bratrském vztahu k Bradburymu a vypráví o společných příhodách, jež oba muže spojovaly, i o rozdílech, které je nijak nerozdělovaly.

Antologii sestavenou k poctě Raye Bradburyho by si měl přečíst nejen každý, kdo na jeho příbězích vyrůstal a nedá na ně dopustit, ale také všichni, kdo dovedou ocenit dobré vyprávění i přesto, že se k povídkám velmistra třeba zatím nedostali. K *Reji stínů* se ale nesmí přistupovat s příliš velkým očekáváním, jde o poctu oblíbenému autorovi plnou velkých jmen, avšak pokud po knize člověk sáhne s očekáváním toho, že se na stránkách setká s příběhy, u nichž se bude cítit stejně jako při prvním čtení Bradburyho, bude nevyhnutelně zklamán. Jestli si ale chcete ve společnosti těch nejlepších současných spisovatelů na Bradburyho pouze hezky zavzpomínat, nebo si snad jen dobře počíst, kniha vás bezesporu potěší.

Markéta Gajdošová / XB1

Sam Weller a Mort Castle sest. *Rej stínů: Povídky k poctě Raye Bradburyho*, Albatros Media – Plus 2013, překlad kolektiv, obálka Milan Malík, 424 str., 399 Kč

Probouzí se nová éra space opery?

co Abraham s Franckem by se svým nápadem pochodili podobně už v devadesátých letech i dříve.

Probouzí se nová éra space opery?

Nicméně když přejdu svou výhradu vůči fungování prvku, autoři si s ním v rámci využití v příběhu poradili relativně slušně. Děj odsypá rychle, postavy si oblíbíte a interakce mezi nimi fungují skvěle, dočkáte se pěkných napínavých scén... Nežijte tedy dojem, že by byl *Leviatan se probouzí* špatný román; tím není v žádném případě. Je ovšem pouze lepší genericou space operou, která nenabízí nic moc nového – a to mě po vysokých očekáváních zklamalo. Doufám, že v dalších dílech volného cyklu *Expanze* autoři trochu popustí uzdu fantazii a jejich svět se dočká patřičného rozletu, jaký by si zasloužil. Navzdory zmíněným výtkám mohu *Leviatana* doporučit jako příjemné, zábavné, napínavé, svižné a zkušeně napsané oddechové čtení. Pokud máte rádi postupně se rozvíjející konflikty, noir, dovedně charakterizované postavy a napětí, román vás jistě bude bavit, i když na úsvit nového věku space opery to alespoň prozatím nevypadá...

Julie Nováková / XB1

James S. A. Corey: *Leviatan se probouzí* (cyklus *Expanze*, svazek první), Triton 2013, překlad Jana Rečková, obálka Daniel Docu, 456 str., 399 Kč

Vilma Kadlečková: Mycelium II – Led pod kůží

Přestože byl první díl cyklu vlastně jen takový „lehký úvod“ do problematiky, na českém knižním trhu způsobil senzaci. Díky tomu budiž záplava nadšených recenzí, vysoké umístění v žebříčcích bestsellerů a mimo jiné i fakt, že zájem čtenářů si u Argo vynutil první dotisk už půl roku po vydání.

Čím je to způsobené?

Zaprvé Mycelium je sice sci-fi, ale ne přímo z výsluní popularity ustupující (bohužel) hard sci-fi. Kdyby autorka kosmické lodě nahradila draky a místo mimozemšťanů dosadila třeba elfy, všichni by jásal nad novou a originální temnou fantasy. Tahle knížka má, podobně jako třeba Hvězdné války, potenciál oslovit obě poloviny fandomu a snad navíc svým charismatem vytvořit i vlastní fanouškovskou sektu. A když už jsem u toho, prvky hororu si tam zájemce také najde.

Zadruhé je to výborné řemeslo. Musím obdivovat, jak Vilma z dějové linie vybrala klíčové momenty, odsunula všechny události s menším dramatickým potenciálem a soustředila se jen na scény, při kterých může trochu pociťat čtenářovy nervy. Nešetří slovy a námahou tam, kde je šance vyždímat emočně navození atmosféry, a kde naopak hrozí nuda a rutina, přejde vše jen zmínkou. Trochu jsem se bál, že v druhém díle podlehně autorka vábení popisovat Lucasovy bolestivé záchvaty migrény, ale elegantně se tomu vyhnula. Čtenář už ví, že hlavní hrdina tímhle trpí, a není třeba ho obtěžovat připomínáním známých faktů. Raději necháme ubohého Lucase trpět ještě nějak jinak.

Další trik, který Kadlečková použila, je prozíravé servírování informací. V druhém díle už není kladen takový důraz na Lucase a do pozadí ustupuje i Pinky (k potěše mnohých). Větší roli naopak hrají Aš-šád a Kamila. Postavy románu se postupně dozvídají zásadní informace o tom, v jak hlubokých sračkách všichni jsou a co se ještě může podělat. A mají z toho hrůzu. Zvlášť Lucasovi se jeho arogance a povýšenost vrací i s úroky. Trik spočívá v tom, že různé postavy vidí jen svou výše problémů a cítí jen svou malou porci strachu. Jen čtenář má všechny ty děsy jako na dlani, a když si jeho oblíbená postava zoufá, pomyslí si: Milá postavo, kdybys věděla ještě to a to, tak si asi hodíš mašli.

Jenže postavy si mašle neházejí, raději odstraní toho, kdo jim stojí v cestě, a zatím nezlomené pokračují ve svém mravenčím úsilí. A děda Mráz si zatím na zádech čtenáře vyznačil běžecskou dráhu a pilně trénuje na olympijské hry.

V recenzi na první díl jsem vyzdvihl, jak umně jsou v Myceliu podané intriky, manipulace a boj o moc. Byl kladen důraz na pevnost vůle, sílu charakteru a přirozené dělení na dominantní

a submisivní osobnosti. To stále platí, ale v druhém díle už konečně dostaneme podrobnější obrázek o vlivu Össenských drog na vůli a větší prostor dostává také jejich náboženský fanatismus. Nejsem věřící ani drogově závislý a docela by mě zajímal názor někoho, kdo se s oběma fenomény seznámil blíže.

Co já mohu posoudit, popasovala se s jejich vyličením Vilma na jedničku. Snad jen ta vsuvka s Brianem (pochopíte, až přečtete) na mě působila trochu nepatřičně.

Další stavební prvek tohoto chrámu kosmické gotiky je telepatie, psychokineze a další parapsychické schopnosti, které dává tajemný Argenit. S mimosmyslovými schopnostmi se dá umělecky pracovat buď jako s darem, nebo jako s prokletím. Těžko budu jmenovat významné dílo, které staví na tématu parapsychologie a přitom jej popisuje jen jako dar. Téma prokletí je silnější a není divu, že se mi při čtení Ledu pod kůží vybavily vzpomínky na film Akira, nebo Silverbergovo Umrát zevnitř.

Posun oproti prvnímu dílu se nemezuje jen na děj a události, ve světle nových indicií a informací vystává-

jí nové souvislosti okolo obsahu prvního svazku. Tahle provázanost se asi dala čekat, nemůžu se dočkat, až budu mít doma celou posvátnou pětičku, a přečtu si ji celou od začátku, protože pasáže, které mi v prvním díle připadaly vcelku přičetné, s novými informacemi dostaly odstín skrytého šilenství.

Ano, motto celého Mycelia je, že nejdůležitější věci se odehrají skrytě, a vzhledem tomu, jaké věci zatím Vilma před čtenáři poodhalila, to skryté odhaduji na nějakou skutečnou oblidnost.

Jsem zpětně rád, že jsem Jantarové oči ve své recenzi nenazval dokonalými, protože druhý díl je lepší. Ale zase není dokonalý.

Jaroslav Houdek

Vilma Kadlečková, Mycelium 2: Led pod kůží, Argo 2013, obálka Tomáš Kučerovský, 327 str., 348 Kč

Zlatá zebra 2013

udělena, blahopřejeme vítězům:

1. Josef Pecinovský: Pohádka o Marfánu Kukačkovi
2. Tomáš Heverech: Who wants to be in Zodiac?
3. Milan Štajer: Jak dlouho bude trvat zebra

Další pořadí zaujali Libuše Čermáková, Barbora Kučerová, Alena Sladkovská, Pavel Červenka, Petra Štarková, Jaroslava Hofmanová a Vlasta Dušková.

Oceněné povídky najdete ve sborníku Zlatá zebra 2013, více na zz.arbez.cz

Doktor

Už je tady zas aneb Byl by dnes Hitler eurokomisařem?

Otázka zdánlivě nesmyslná, ovšem dokud se nedostanete ke knize „Už je tady zas“ od německého autora Timura Vermese. Román vyšel loni pod titulem „Er ist wieder da“ – a má jít o satiru o Hitlerovi. Ten se dle románu probudí v roce 2011 na jedné lince v Berlíně, zpočátku nechápe, kde je, pak se pomalu začne včleňovat do nové německé společnosti, začne vystupovat v různých televizních pořadech a získává u lidí opět oblibu. Román se stal bestsellerem a nyní vyšel i u nás.

Román je prý satira. Nejsem si tak jist. Román je spíše zrcadlo nastavené dnešnímu Německu a tím – protože Německo se stalo „tajnou velmocí“ v EU – také celé Evropě. Vojtěch Varyš v Reflexu č. 44/2013 v článku „Až se k nám Hitler vrátí“ podává poměrně rozsáhlý rozbor díla, mne však upoutala tato část: „... Čím Hitler dnešní voliče zaujme? ...a pak ty názory... Hitlerova abstinence a vegetariánství získávají v dnešní bio-a zdravé Evropě nové konotace. Chlapík, který má rád psy, čistotu a nejlépe maso, je zkrátka dneska cool. Z fleku by mohl být europoslanec.“

Takže se opět při čtení knihy vynořuje otázka, zda je dnešní Unie více post-bolševická anebo post-nacistická. Protože nacismus byl a je „národní socialismus“, zatímco komunismus byl internacionální, ale skutečné základy vycházejí ze stejného zdroje.

Zpočátku se budete bavit, jak dnešní „moderní“ společnost považuje Hitlera za talentovaného komika, muže, který „říká pravdu“, a tak se brzy dostane do televize. Adolf ale všechny považuje za tupce a nehodlá ovládnout jen zábavu – hodlá ovládnout svět. Pokud vám tato figura začne připomínat jednoho nově se vynořivšího politika nazývaného v médiích „Pitomio“, zjistíte, že to není zase z našeho hlediska až tak velká sranda. Jistě že by Okamura mohl pronést větu: „Jakmile se lidé pokoušejí vzbouřit proti železné logice pří-

rody, dostávají se do konfliktu s týmiž principy, kterým vděčí za svou existenci v podobě lidských bytostí. Jejich vzpoura proti přírodě vede nutně k jejich úpadku.“ Ovšem autorem této věty je Adolf Hitler a citát je z bible nacistů, z knihy „Mein Kampf“.

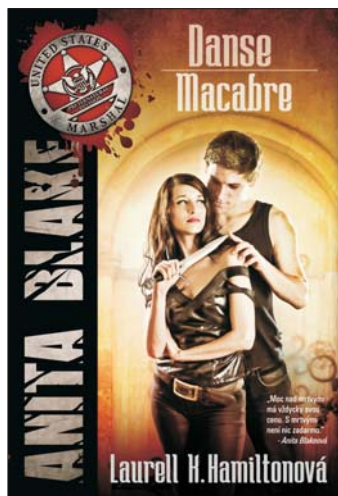
V době, kdy se necháme televizí „ubavit“ až k smrti, má jak Timur Vermes krásně popisuje, takováto lidská nula značný úspěch. Kniha je plná absurdního humoru, třeba ve scénách, kde Hitler rozpráší nové neonacisty – protože to jsou podle něj změkčilí buržousti, a lid mu nadšeně tleská, neslyšíc, co vlastně Hitler říká. Ono je to s tou knížkou trochu tak jako se Švejkem. Zdánlivá sranda, co srandou pod povrchem není.

Autor údajně napsal jen satiru. Myslím, že ne. Není to sice tak silná kniha jako „Brave New World“ (česky „Konec civilizace“) od Aldouse Huxleye, ale přináší – pokud ji domyslíte – stejně děsivé vyhlídky. Němci význam té knihy pochopili. Koupili si ji už milion výtisků. Měli bychom ji pochopit i my. A celá Evropa.

Nevím, kde a zda se právě vynořil nějaký nový Hitler. Moderní, plně „cool“, který se přesně vejde do naší Nové Evropy. Autor nám říká, že žijeme vlastně v takové zvláštní kombinaci „soft“ komunismu a „soft“ nacismu, kryté formální demokracií s obyvatelem, kteří vůbec nechápu svět kolem sebe. Bohatý a přitom strašlivý „Překrásný nový svět“. Ostatně tak se v originálu jmenovala ta kniha od Aldouse Huxleye. Žijeme v „překrásném novém světě“ v kombinaci Orwellova roku „1984“ v době, kdy se jen čeká na nové „Führery“. U nás, v Rakousku, v Německu, ale i v USA, kde už se vlastně dočkali Obamy. A o tom ta knížka je. Měl by ji číst každý. Jako ty s ní jmenované.

Václav Vlk st.

Timur Vermes: Už je tady zas, Argo 2013, překlad Michaela Škultěty, obálka Johannes Wiebel, 368 str., 398 Kč

Laurell K. Hamiltonová: Danse Macabre

Čtrnácté dobrodružství neohrožené lovkyně upírů a nekromantky Anity Blakeové.

Provinilá slasti, první díl série Anita Blakeová – lovkyně upírů, byly vydány již v roce 1993, tedy v době, kdy se Meyerové o třípytí upírech zatím jen zdálo. V době, kdy krvesajům nikdo nedával šanci na přežití a nejvíce se prodávaly harlekýnky, se na trhu objevila hrdinka, která do celého světa hrdě vykřikovala: „Já s upíry nechodím. Já je zabírám.“

Anita Blakeová prorazila cestu dalším dark fantasy příběhům s upíří tematikou a stala se kultovní sérií žánru. Po celém světě se prodalo více než 6 milionů kopií přeložených do šestnácti jazyků a dočkala se i komiksového zpracování.

Anita Blakeová pracuje jako nekromantka v St. Louis. V jejím světě vedle lidí žijí svobodně i další bytosti – vlkodlaci, zombie nebo třeba upíři. Právě od nich si Anita vysloužila přezdívkou **Popravčí**, protože kromě ožívování mrtvých se žije i lovem a likvidací zdivočelých krvesajů. Anita dobrodružství hraničící s paranormální detektivkou jsou protkána erotikou a vztahovými peripetiemi, které Popravčí řeší s nejdoudu nadpřirozenou bytostí. Ve světě Laurell K. Hamiltonové, kde každá vteřina může být tou poslední, se do popředí dostává spíše animální přitažlivost a pudová primitivnost. Anita to ale zvládá.

Epocha 2013, překlad Dominika Mouliková, obálka Jakub Jíra, 536 str. 459 Kč.

Paranormální vyšetřovatelé z Prahy jsou zmetci jak se patří...

Šéfa stavební firmy na vzestupu potká bizarní nehoda, asociální student se usouloží k smrti na hotelovém pokoji s nafukovací pannou a zakřiknutý knihovník si na rogalu zahraje na lkara. Zdánlivě vtipné historky z černé kroniky. Jenže proč se o ně zajímá démonský gangster Rashil? A proč se v novinách začínají objevovat podivné šifrované zprávy? Na scénu přichází Felix Jonáš a jeho tým. Spolek hrdinů a jedné hrdinky, pro které je i označení *perverzní psychopat* hodně velkou pochvalou. Nechtějí zachránit svět, nechtějí konat dobro. Jde jim jen o sebe. Prostě dokonalí Pražáci v takových normálních paranormálních detektivních příbězích z Prahy a okolí.

Kladivo na čaroděje se rozjíždí

Kladivo na čaroděje je knižním seriálem fungujícím na principu tzv. sdílených světů. To znamená, že celek má jednotné řízenou koncepci a směřování, ale jednotlivé knihy píší různí autoři. V českém prostředí byly donedávna takové seriály dva (pokud nepočítáme oblíbenou kratochvilu českých autorů psát nové příběhy barbara Conana, což ovšem vychází z poněkud jiných kořenů a nikdy se nejednalo o cíleně vedenou snahu). Původně francouzská série Mark Stone (v originále psaná jediným autorem a totálně primitivní, díky českým invencím a ignoraci zažitých klišé relativně snesitelné čtivo do vlaku) a Jiří Walkerem Procházkou a Miroslavem Žambochem nakopnutá série *JFK* (projekt, do kterého se podařilo ulovit i taková jména jako Ondřej Neff či Františka Vrbenská, je momentálně nejen skvělým relaxem pro zaběhnuté autory, ale i úspěšnou platformou pro ty tzv. na vzestupu).

Takže podobné projekty mají celkem slušnou tradici. Loni

se objevivší *Kladivo na čaroděje* však přesto bylo zajímavým riskem. Rozhodlo se totiž vsadit na žánr nadpřirozených thrillerů... vlastně skoro hororů. Což si u nás jednak skoro nikdo nekupuje a jednak to skoro nikdo z českých autorů ani nepíše. Jenže v nakladatelství Epoque na to šli chytře a posadili do sedla Jiřího Pavlovského. Tento pán je velkým znalcem a propagátorem komiksu (nakladatelství Crew), zdatným nejen filmovým publicistou (a jedním z nejnenáviděnějších lidí u českých fanoušků *Stmívání*), sběratelem figurek, fanouškem seriálů typu *Buffy*, *Zabíječka upírů* (jak sám říká: každá chvíle, kterou strávíte venku, je promarněná příležitost dívat se na televizi) a vůbec člověkem, který je chodícím zosobněním popkultury. A taky je to jeden z členů Rigor Mortis, skupiny, která v raných devadesátých letech vedla křížové tažení proti patosu, klišé, vymělkovanosti a pseudointelektuálnosti. (*Jedním ze základních literárních motivátorů je nenávisť...* To napsal Chuck Palahniuk, k jehož českým překladům píše Pavlovský doslovy.)

Právě on vymyslel koncept pro první dva díly. *Magie pro začátečníky* i *Město mrtvých* byly svižné, plné černého humoru a cynismu a především chytré. Čímž chci říct, že všechny ty hnusné podrazy a úchytky všech postav dávaly perfektní smysl a skutečně se s nimi pracovalo. Jakákoliv neúcta k lidskému životu a nedostatek morálky byly skutečně neúčtou k lidskému životu a nedostatkem morálky, nikoliv pózou a lacinou snahou šokovat. Však také údajně všechny postavy vyprofiloval podle některé ze svých špatných vlastností: *Což je v pohodě do doby, kdy chci napsat někoho kladného. V té chvíli musí člověk dlouho přemýšlet, co taková kladná hrdinová*

Jirka Pavlovský a Cthulhu, to je normálka, ale co tam dělá ten černocho?

dělají a kolik mohou zabít štěňátek, aby je čtenářky měly pořádku rády a chtěly s nimi mít dítě. Prostě a jednoduše: Jestli mohl někdo podobně laděnou sérii nakopnout a udělat z ní komerčně úspěšnou věc, nemohli si v Epoše vybrat lépe. Jenže z principu věci nemůže Pavlovský psát všechno. Už proto, že je to legrační a musí si koupit nový Play Station.

Předání žezla do chapadel Krakena

Třetí kniha, na sklonku března vydané *Kruté stroje*, proto byla doprovázena velkým očekáváním. Její autor Ondřej S. Nečas sice není žádný začátečník, ale rozhodně nehraje mezi českými spisovateli první ligu. Po přečtení jeho příspěvku ke *Kladivu* lze říct, že se to může velice snadno změnit. Tahle série totiž Nečasovi, který zatím největší ohlas vzbudil sérií fantasy detektivek *Příběhy hejtmana Ambrože*, vyloženě sedla. V jeho pojetí sice nejsou Felix a jeho kolegové ani tak úchylní sociopati jako spíš nerdští loseři, ale to nevadí. A tak tam, kde si Pavlovský dělal legraci z Pražáků i venkovanů nebo důchodců a chovatelů koček, Nečas sype dialogy o současném zombie filmu, odborné termíny ze života polypů a medúz (příčímž celá zápletky a některé scény obzvlášť připomínají román Chiny Miévilla *Kraken*).

Hlavně ale opravdu vypráví detektivní příběh, kde se po něm pátrá, odhalují se stopy a pronásleduje se padouch. Jistě, že to detektivní linie zjednodušená, protože důraz se klade pře-

devším na vtipné dialogy a mile absurdní scény (jako je například ironií přetékající scéna s nástěnnou tabulí, na níž si chtějí hrdinové zapisovat poznámky k případu), ale přesto je vidět, že má Nečas k detektivce blízko. Navíc autor chytře pracuje s některými konflikty, které by se měly prolínat více díly. Z prvních dílů víme, že Felix Jonáš, šéf celého týmu, uzavřel ne zrovna šťastnou smlouvu s démonem a nyní mu musí chtít nechtě sloužit (a tajit to před svým okolím) – jinak se mu v těle vyklubě něco, co pošle jeho duši promptně do pekel. Jelikož se celá zápletky trojky točí kolem možností démonů pronikat do naší reality, je jasné, že má Felix hodně osobní zájem na vyřešení případu. Otázka je, zda řešení, které najde, není příliš zničující.

Kruté stroje každopádně dokazují, že série je v dobrých rukou a přípravě prvních dílů (a volbě autorů) byla věnována velká pozornost. Mimochodem, jako další se předvede Dušan Fabian, který zaujal zombie fantasy *Živého mě nedostanou*. A do budoucna se uvažuje o Jiřím Walkerovi Procházce, Štěpánu Kopřivovi či Františkovi Kotletovi... tedy přesně o takových autorech, při jejichž zmínění vám naskočí spojení *lachende besti-en*... Je tedy na co se těšit. Proto vzhůru do politiky nekorektní budoucnosti domácího hororového thrilleru!

Boris Hokr

Ondřej Nečas: *Kladivo na čaroděje – Kruté stroje, brožovaná, obálka* Lubomír Kupčík, 184 stran, 169 Kč

Recenze převzata ze serveru *Knihozrout*.

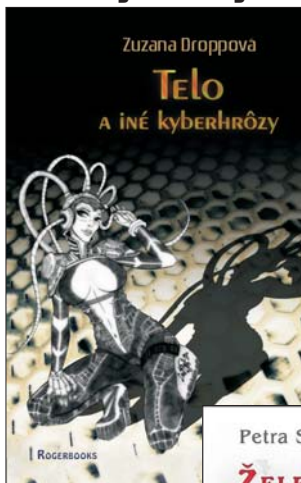
Zuzana Droppová: Telo a jiné kyberhrůzy

Zuzana Droppová patří mezi nejlepší autorky nové slovenské science fiction. Začínala jako ilustrátorka sbírky debutové povídek své sestry Lucie, no už niekoľko rokov patrí k stáliciam slovenských literárnych súťaží vo fantastike.

Titulná poviedka zbierky získala prvú Cenu Intel, udeľovanú v rámci Ceny Fantázie pre najlepšiu sci-fi poviedku. Ďalšie poviedky sa umiestnili vo finále viacerých slovenských súťaží. Žánrovo sa pohybujú v kyberpunku, horore a ich mixe. V zbierke autorky nájdete jej celú doteraz publikovanú tvorbu, plus viacero nových textov. Poviedky dopĺňajú bohaté ilustrácie.

Hviezda českej fantastiky Jiří W. Procházka v úvode píše: Je jenom dobře, že nás milá a usměvavá Zuzana Droppová protáhne svými běsy, že nás naučí cítit s roboty i s mrzáky. Že nás vrhne do světa polostínu a stínů, do světa pustých zahrad i nadoblačných apartmánů. Je dobře, že nám nabídne své světy.

Rozhovor s autorkou a jej sestrou si môžete prečítať na www.casopisxb1.cz/aktuality/xb1-a-jupiter-predstavuji-sestry-droppovy/.

Petra Slováková: Železonoc

Železonoc a jiné podivnosti je sbírka deseti povídek české autorky Petry Slovákové, která vyšla v prosinci ve vydavatelství Rogerbooks. Kniha vás provede rozličnými světy a žánry od steampuku až po New Weird. Monitoruje autorčinu tvorbu za poslední dva roky. Kromě děl známých z literárních soutěží a časopisů přináší i čtyři dosud nepublikované práce. Celá sbírka je doplněna ilustracemi samotné autorky a také skvělých výtvarníků, jako jsou Jitka Šenkeříková, Kateřina Perglová či Zuzana Droppová.

Františka Vrbenská, která knihu křtila, o sbírce řekla: „Deset povídek v tomto sborníku: desatero cest, desatero smrtí obraznosti. Kdo chce tvrdit, že výlety do žánru fantastiky mají být krotké a brát se vyšlapanými pěšinkami? Kdo si myslí, že autorky nedokážou psát tvrdě, a že vrcholem brutality je barbar trhající nepřátelská stěva? Petra Slováková, mladá úspěšná autorka, o které začíná být slyšet, ho uvede v omyl.“

Křest knihy se uskutečnil v rámci festivalu Fenixcon v Brně. Více na www.facebook.com/gabrielletaroka

Knihy vycházejí zatím i v elektro-nické podobě, čtenáři si však mohou objednat i tlačenu verzi. Tú nechá vydavateľstvo vytlačiť vo februári 2014 iba pre objednávajúcich.

Martin Kralík

Zpátky do času - Kingův Dallas 63 a zavraždění Johna F. Kennedyho

Hlavní hrdina jednoho z nejnovějších románů Stephena Kinga se vypraví zpátky do času a přijme tam novou identitu a příjmení Amberson. To je ovšem i nárazka na klasickou sci-fi sérii o Ambergu od pana Zelaznyho, kde se taky pilně putuje časem. O to ale nejde!

A oč tedy kráčí? O to, že mistr Amberson opakovaně pendluje mezi roky 2011 a 1958, aby zachránil prezidenta Kennedyho. A proč? Amberson věří, že tak zabráni válce v Sýrii, promiňte, ve Vietnamu, kde padl jeho příbuzný.

Takže román není pouhé politikum? Nikoli. Není. A Amberson se věnuje i dalším osobním zájmům.

„Ale co když tam náhodou zabiješ sám sebe?“ ptá se ho úvodem kdosi „u nás“.

„A proč bych to dělal?“ odpoví. A skutečně. Dává si zatrolený pozor, aby se v minulosti nepotkal. Sám se sebou. A ostatně chce najít kohosi potřebnějšího. Tak třeba i mladou verzi školníka ze své školy. Je totiž učitel a ze školnickovy slohové práce zví vše o původu školnickových traumat, za nimiž číhá dávný brutální masakr. Školníkův otec totiž vyvraždil svou rodinu a budoucí školník to přežil jen zázrakem. A Amberson? Rozhodne se ona jatka prostě vygumovat z dějin, ale tím jeho mise samozřejmě nekončí a vedle Kennedyho má i další úkoly, které podědil po předchozím cestovateli časem. Tak třeba osud jedné dámy na vozíčku, která se jako holčička ocitla na lovu, kde... A princip všech těchto zásahů do času? King jej chápe asi následovně:

1. Čím závažnější věc chceš změnit, tím ti osud bude klást větší odpor.

2. Pokud se vrátíš do přítomnosti, tak při dalším návratu do minulosti (tj. roku 1958, protože jinak to u Kinga nejde) se veškeré vlivy předchozí mise „resetují“.

Inu, a neplatí tedy ani kapičku princip z českého filmu *Zítřka vstanu a opařím se čajem*, kde musel Vladimír Menšík, jak si možná ještě vzpomenete, vždycky shodit vlastní alter ego (to z předchozí mise do času) z Karlova mostu, takže opakovaně vraždil sám sebe jen proto, aby si nepřekážel. Tohle King, myslím, vyřešil lépe. A vlastní *story*?

Hrdina je nejen učitel, ale i spisovatel (Kingovo alter ego), a co prožije, vnímá znalý čtenář jako poměrně invenční kombinaci *Dveří do léta* (románu R. A. Heinleina), filmové trilogie *Návrat do budoucnosti* a nějakého realistického románu Johna Irvinga.

Na *Dveře do léta* sice King nedosáhne (protože umí lépe strašit než vědecky vysvětlovat), ale *Návrat do budoucnosti*

připomene hned první Ambersonova cesta, kdy naučí mladý pár tancovat rokenrol. Ale ta linie není bohužel rozvíjena – a při druhé misi pak jaksi upadneme do realistického příběhu o pedagogovi konce let padesátých. Právě jím se totiž Amberson stane (jako agent z budoucnosti) – a dokonce se i zamiluje (neplánovaně). Ale oblíbí si konečně i svou práci ve škole a pohrdne dráhou spisovatele, takže Ano! King vyličil tu cestu, ze které v životě sám utekl!

Ale jaký že měl několikaletý život v minulosti smysl původně? Samozřejmě zachránit Kennedyho. Samozřejmě se dočkat atentátu prožitím řady let TAM, zatímco TADY uplynou jenom dvě minuty, jak Amberson ví. A ví taky, že nesmí jen učit, milovat a čekat. Ví, že musí i sledovat Lee Harveyho Oswald po jeho návratu z Ruska a zjistit, zda je právě tento muž pravým pachatelem. A pokud není, nesmí ho zabít!

Obzvlášť propojení velkých dějin s těmi nejtímnějšími historikami jedinců je v této knize fascinující, ale zlatým bonusem se stane chvíle, kdy se příběh (v jedné linii) přesune do městečku Derry, tj. fiktivního dějiště nejslavnější kingovky *To*. A to není vše. Amberson se totiž doví o vraždách v Derry, ale nezjistí jejich mystickou příčinu, totiž šaška z kanálu. On totiž možná ani šašek není. Toho jen vymyslí do vlastní knihy o Derry. A tak tedy *To* vlastně napsal Amberson a nikoli King! I čekal jsem, kdy konečně Amberson potká mladého Kinga a rukopis mu předá, jenže... Scéna chybí.

Není to jediné, co mě mrzelo. King totiž princip cestování časem na konci neumí dostatečně věrohodně vysvětlit a dokonce odpovědnost hodí na syna. *Válíš, Joe*, čteme v doslovu u poznámky, že to byl právě Kingův syn, kdo vymyslel konec románu, který je určitým zklamáním. Vadí to? Ne. Knihu totiž zachraňují absolutně fascinující historické pasáže s Oswaldem.

Mistrně je vykreslen i zhoubný vliv jeho matky, anebo rozporu uvnitř Ambersona, který si zamiluje Oswaldovu dcerku! Ale King se vyhnul odpovědi na otázku, zda šlo při atentátu o konspiraci, a vyhnul se té odpovědi věru bravurně. Proč vlastně? Nevím. I tak ale jeho detailní sonda vzbuzuje úžas a kupř. scény sledování a odposlouchávání jsou jako z těch nejlepších románů špiónážního žánru. Jenže jakmile je tu něco, o čem se dodnes neví (ale ví se, že Oswald skutečně měl kontakty s nějakým tajemným pánem), nezjistí to nikdy ani Amberson! Nikdy. A tady je tedy King „vládně“ korektní a tím i trochu nudný.

A co víc? Víte možná, co je „motýlí efekt“. Zopakuji. Putujete do minulosti, zašlápnete tam běláška, detail způsobí řetězo-

vou reakci, která se šíří až nečekaně, vy se vrátíte, a tady je jiný svět. Ne jenom bez bělásků. Zcela „sunutý“.

Dobrá. Jenže Stephen King do motýlího efektu nezahrnul jen logické důsledky, nýbrž i jakýsi podivný vliv „mocných sil“, které dejme tomu způsobí zemětřesení v Kalifornii ve chvíli, kdy jim začne být jasné, že pod vlivem Kennedyho přežití nedojde k lidským ztrátám ve Vietnamu! Takže vietnamské mrtvoly nahradí jiné mrtvoly: v Kalifornii. Ale mezi tímto (v naší variantě světa nerealizovaném) zemětřesením a mezi efektem Kennedyho záchran King nemá přímou souvislost! A to je mysticismus. Ne science fiction. Ale Lee Harvey Oswald?

Ten šilený mladík je vyličen nejen věrohodně, ale asi i podle pravdy. A zrovna tak jeho svůdná ruská manželka „s nejhezčíma nohama“ anebo i na Oswalda hystericky fixovaná matka, která oběma brutálně devastuje vztah. A tady čteme čirý realismus, to všechna čest, nicméně krajně působivou zůstane i scéna Kennedyho vraždy, kde King naopak naznačuje, že do Oswalda vstoupil „démon“. Snad. Ale s jistotou opět nevíme, zda opravdu. A co ještě vrtá hlavou?

To, proč se King na X místech zabírá také Oswaldovým vrahem Rubym. I následkem toho se jinak vynikající román až příliš rozrostl. A kde je úspěšnost první kingovky *Carrie*? pozvdychl si přede mnou kdysi Ondřej Neff. Co však je fajn?

Když King výslovně chválí spisovatele Jacka Finneyho, který podle něj „napsal ten vůbec nejlepší příběh o cestování

v čase“. I doufal jsem, že nyní budu moci závěrem napsat: „Ale vy jste Finneyho překonal, Kingu!“ Místo toho mohu jen říct: „Ne, ne. Tato kombinace realistického románu a sci-fi úplně nefunguje. To i to o samotě bylo by kvalitou, ale při prolnutí se to vzájemně poněkud tlumí.“

Přesto kniha stojí za přečtení, přesto jde o mistrovský kousek mistra. A doložím to už jen třemi zajímavostmi:

1. Víte, co se stane poslední kapkou pro hrdinův rozchod s jeho partnerkou z minulosti? To, že před ní roku 1962 zahuláká v autě toto: http://www.youtube.com/watch?v=2Kve_N8rmmQ. Jenže a bohužel, skupina Rolling Stones dotyčnou písničku *Honky Tonk Woman* nahrála až o deset let později a Ambersonova výmluva, že takto strašně sprostý song zaslechl „na nějaké neznámé rozhlasové stanici“, u dámy jeho srdce neobstojí. „Ne!“ ví cudná žena. „Toto by americký Federální úřad v rádiu nikdy nepovolil!“

2. Román mnohým čtenářům určitě připomene i výbornou komedii *Na Hromnice o den více*, a právě pasáže „jak to v životě lépe udělat podruhé“ jsou přímo lahodou.

3. Ale v životě nás potkávají spíše rozličné obtíže, a to hlavně tehdy, když chceme dokázat něco opravdu velkého. Nu, a právě v tom smyslu je *Dallas* 63 i přínosnou metaforou obyčejně každodenního boje s obyčejným životem.

Ivo Fencel

Pavel Dobrovský – Beta, 2012, překlad Linda Bartošková, 736 str., 549 Kč

PAF – přebor autorů fantastiky

1.	Sirotek Michal	27
2.	Molcarová Václava	22,5
3.	Čechalová Božena	19,5
4.	Tučka Daniel	15
5.	Rusková Dana	15
6.	Doležal Karel	14
7.	Rečková Jana	13,5
8.	Novotný Jiří (Laurent Cellier)	13
9.	Slováková Petra	11
10.	Lukačovičová Lucie	11
11.	Herma Lukáš	11
12.	Seiner Hanuš	10,5
13.	Žilková Eva	10
14.	Dvořáková Miroslava	10
15.	Vaňková Jana	9
16.	Müllerová Ludmila	9
17.	Šumpík Aleš	8
18.	Stellata Viviana	8
19.	Součková Berenika	8
20.	Růžičková Kateřina	8
21.	Mls Ivan	7,5
22.	Stožická Zuzka	7
23.	Pocha Mark E.	7
24.	Sigmundová Linda	6,5

25.	Šmejkalová Markéta	6
26.	Obrdlíková Kristina	6
27.	Matějka M. Vít	6
28.	Žlebek Jan	5,5
29.	Heveroch Tomáš	5
30.	Štiblaríková Lenona	5
31.	Laurinová Alžběta	5
32.	Kratochvíl Tomáš	5
33.	Neuvirtová Michaela	5
34.	Skálová Eva	4
35.	Abasová Jela	4
36.	Bellovičová Martina	4
37.	Laurent-Skrabalová Viktória	3,5
38.	Výstrková Vendula	3
39.	Michálek Jan	3
40.	Hrachová Eliška	3
41.	Vágenknecht Václav	3
42.	Štros Jakub	3
43.	Kadet	3
44.	Doležal Petr	3
45.	Matějovský Bohumil	3
46.	Pecinovský Josef	3
47.	Patras David	3
n04	Komprdová (Bellatrix)	2,5
8.	Zuzana	
49.	Kryštofová (Carne) Karolína	2,5
50.	Tlustýjoch	2

51.	Kovanic Jan	2
52.	Šimůnek Jan	2
53.	Pintová Františka	2
54.	Smejkalová Lada	2
55.	Klepal Petr	2
56.	Marek Jakub	2
57.	Ládrová Jitka	2
58.	Laurichová Karolina	1
59.	Kozlo Juraj	1
60.	Vácha Dalibor	1
61.	Hrdlička Lukáš	1
62.	Maniaque	1
63.	Štajer Milan	1
64.	Šochová Anna	1
65.	Koreček Martin	1
66.	Reková (Kaitlynn) Kateřina	1
67.	Mazurek Jiří	0,5
68.	Malíšek Ondřej	0,5
69.	Šenk David	0,5
70.	Burský Ondřej	0,5
71.	Hokeš Miroslav	0,5
72.	Kartes Radim	0,5
73.	Hřebenářová Eliška	0,5
74.	Pacas Jan	0,5
75.	Bocan Viktor	0,5

celkem 665 povídek v soutěžích

VI. Němec

Prachožrouti: Velmi dobrý román bez pocitu úžasu

Přežít do dalšího dne. Držet se party a splnit kvótu. Nemít hlad. Vyhnout se výprasku od zfetovaného táty. Mít rozum a taky kliku, dají-li Sudičky. Tak vypadá život dospívajícího Nailera Lopeze, rozbírače lodí ze slumu na pláži ozdobené rezavějícími vraky dávno mrtvých tankerů. Jejich vyhrězlé útroby jsou rájem pro lidi kuchající všechno, co se dá prodat do sběru. V dálce na mořském obzoru se prohánějí bělostné klipry uhánějící nad hladinou s větrem o závod. Ale snít je nebezpečné. Tomu, kdo se zasní, se může i chvilka nepozornosti ošklivě vymstít. A spoléhat se na záchranu někým jiným se nevyplácí. Každý koneckonců chce být Klikář – a je ochoten tomu obětovat všechno.

Jistě už se vám stalo, že jste se na nějakou knihu od oblíbeného autora těšili a záhy po jejím dočtení si říkali: *To psal on? A vážně je ta knížka nová a ne z počátku jeho kariéry? A kdyby ji napsal někdo jiný, nadchla by mě – protože dobrá určitě je – nebo by také přišlo mírné zklamání?* Nebudu vás napínat – *Prachožrouti* na mě měli podobný efekt. Bacigalupi není můj nejoblíbenější autor, takového abych pohledala, ale v rámci sci-fi patří do skupiny mých favoritů. Obzvlášť se mi v jeho dílech líbí obrovská představivost, cit pro atmosféru a schopnost čtenáře pohltnout a ohromit – onen pověstný *sense of wonder*. *Prachožrouti* jsou velmi dobrý román, zejména v první polovině soustředěné na život ve slumu Bright Sands Beach, ale všechny tyto prvky mu z mého pohledu schází – a proto nemohu napsat *vykající* nebo *žasný*, přivlastky, které bych si neodpustila třeba u Bacigalupioho *Čerpadla 6* nebo *Dívky na klíček*. Přes to všechno se mi *Prachožrouti* líbily.

Drsný svět rozbíračů lodí je vyličen pěkně a hned ze začátku Bacigalupi čtenářům celkem bez příkras představuje dilemata rozhodující potenciálně o životě a smrti, před kterými se někdy i malí prachožrouti jako hlavní hrdina Nailer mohou ocitnout. Podářilo se mu Bright Sands Beach popsat tak, že jste ochotni mu ji plně uvěřit a upřímně se zajímat o osudy obyvatel slumu, ale zároveň s určitým odstupem, kterým odrazil hrozbu případného patosu. Odstup nevádí – sami prachožrouti z pláže obsypané vraky plnými starých měděných drátů a možná i ropy, která z vás umí udělat Klikáře, pokud jste dost šikovni, taky nelkají nad svým osudem. Jen šílenec by se jím rozptyloval. Pokud se chcete večer najíst, prostě zalezete do útrob lodí a nevrátíte se, dokud se nevynoříte s dostatkem mědi nebo jiných cenností. A zazobanci z kliprů se nad místy jako Bright Sands Beach nedojímají už vůbec – i pokud si jejich existenci a životní realitu náhodou uvědomují. *Prachožrouty* by mohl leckdo vnímat i jako ekologickou a sociální agitku, ale hranice zde překročena nebyla, autor čtenářům nic nevnučuje a pouze

ukazuje, a to ani moc, ani málo. Ze světa poznáme právě tolik, kolik potřebujeme. I postavy se mu povedlo znázornit velmi podobně – v dostatečné míře, uvěřitelně a bez zbytečných příkras. Především Nailer, jeho otec, parťáčka Pima a její matka Sadna jsou napsáni tak, jako byste je skoro osobně znali. Překlad Richarda Podaného se čte skvěle a grafická úprava se také povedla, snad až na bezpatkový font, ovšem i na něj jsem si brzy zvykla a znám čtenáře, kteří jej preferují.

Máme tu umně napsaný román s podařeným světem i postavami – co se tedy *nepovedlo*? Špatně mi na *Prachožroutech* nepřípadalo nic – jenže na mírně nadprůměrném, ale vcelku zapomenutelném románu málokdy najdete něco, co je vyložené špatně. Chybí mu úžasná imaginace, kterou Bacigalupi v celé její kráse předvádí zejména ve svých povídkách. Schází větší kontrast světů prachožroutů a zazobanců, který by mohl při správném předvedení dodat jak úžas, tak napětí a ostřejší kontury obrazu románového světa. Chyběly mi prvky nepředvídatelnosti a trochu méně přímočarý příběh. *Prachožrouti* jdou z bodu A do bodu B jen s drobnými oklikami, které nejspíš dopředu vytuší i dětský čtenář. Námitku, že jde přece o příběh pro mládež, neberu. Copak musí být děj jednodušší jen proto, že je očekávaným čtenářům kolem dvanácti až patnácti?

Jako nejlepším román ke srovnání s *Prachožrouty* mě napadá jiná science fiction pro mládež, *Katya's World* první díl série pro mládež, *Katya's World* první díl série *The Russalka Chronicles* od Jonathana L. Howarda. I on čtenářům představuje drsný a poněkud temný svět, kde je luxus prožit dětství, jak ho známe my, kde je občas násilí nevyhnutelné a je zobrazeno jak bez příkras, tak bez jakékoli glorifikace. Hrdinka Katya si odvahou a invencí rozhodně nezádá s Nailermem z *Prachožroutů*, ale její příběh je výrazně nepředvídatelnější a spletitější – ale nikoli přes míru. Až na pár hůře uvěřitelných momentů a poněkud nepravděpodobný závěr v zásadě nemám *Katya's World* co vytknout, a kdybych z těchto dvou románů měla vybrat jeden lepší, *Katya's World* by vyhrál. Kdyby se spojila plynulost a realističnost *Prachožroutů* s klady *Katya's World* a nejlépe ještě Bacigalupioho příběhů pro dospělé čtenáře, výsledek by nejspíš byl ohromující. *Prachožrouti* mě zatím úplně nepřesvědčili. Ale třeba se to Bacigalupimu podaří s jeho dalším románem pro mládež. A třeba ho tentokrát napíše tak, jak by psal pro dospělé, jen s dospívajícími hlavními postavami. Kéž by. Naděje je důležitá – i když umí být také pěkně nebezpečná, jak by dosvědčili všichni obyvatelé Bright Sands Beach.

Julie Nováková/XB1

Paolo Bacigalupi: *Prachožrouti*, vázaná, překlad Richard Podaný, obálka Milan Malík, 256 stran, 299 Kč

Časem s vědou - Lidský duch za humny o velkých činech a lidech vědy - listopad

V Paříži 21. listopadu 1783 šest minut před druhou hodinou odpoledne, konkrétně v zahradě poblíž buloňského lesa, dostává člověk poprvé křídla, aby vzlétl do míst, která dříve patřila jen ptákům a básníkům. Ne však kouzla, nýbrž rozum a přírodní zákony jsou toho divu příčinou; bratři Joseph Michel a Jacques Étienne Montgolfierové, konstruktéři teplovzdušného balónu – *montgolfiéry*, se už ani nedívají. To spíše udivuje nás: proč neletí sami, tím spíše, že svůj vynález už předtím vyzkoušeli prázdný a pak i se zvířaty? Inu, netroufají si... tím spíše, že mají náhradníky, kteří o to dobrodružství přímo stojí. První vzduchoplavci, pánové de Rozier a

d'Arlandes, však o své místo v dějinách vědy museli perně bojovat. Ne však s konkurencí, ale s francouzským králem Ludvíkem XVI., který dlouho nechtěl ani slyšet o tom, že by tak strašlivé riziko měli podstoupit řádní lidé, a navrhoval poslat vzhůru nějaké odsouzence na smrt... Historie známa jistě dostatečně. Připomeňme si jen, že téhož dne v Nizozemsku vzlétá (bez posádky) i první balón plněný svítiplynem podle návodu belgického lékaře J. P. M. Minckelaerse a pouhých deset dní nato, 1. prosince 1783, se z tuilerijských zahrad (rovněž v Paříži) majestátně vznesl další balón, tentokrát plněný vodíkem (a nazvaný podle svého tvůrce *charliéra*). Ten bude mít už všechny znaky moderních aerostatů – potah z hedvábí, nosnou síť, ovládací i bezpečnostní klapku. Jeho konstruktér, fyzik a budoucí akademik věd Jacques A. C. Charles, si spočítal, že nejlehčí prvek vzdušnosti podstatně převyšuje ohřátý vzduch. A co víc, na rozdíl od bratří M. svým výtvozem i letěl (spolu se svým bratrem). Navzdory nespornému úspěchu však bude smutný; přes deset let se s důkladností seriózního vědce zabýval myšlenkou na vzduchoplavbu a pak mu nějakí venkovští amatéři primát o mizerných pár dní vyfouknou...

Od velkého skoku člověka do prostoru neuplynul ani týden a přišel další, tentokrát za Kanálem:

27. listopadu 1783 na zasedání Royal Society v Londýně čte významný fyzik a chemik Henry Cavendish dopis o vlivu gravitace na světlo od momentálně nepřítomného člena RS Johna Michella, takto profesora geologie(!) v Cambridgi. To, co tento laický astronom vymyslel (na základě Newtonovy teorie gravitace a Newtonovy korpuskulární teorie světla), je na tehdejší dobu podivuhodné a jen to potvrzuje, že hranice lidského rozumu leží někde jinde než na povrchu lidské fyzické schránky. Zde je úryvek: „*Pokud by poloměr koule stejné hustoty, jako má Slunce, byl pětsetkrát větší než sluneční, těleso padající na ně*

z nekonečna by u povrchu přesáhlo rychlost, jako má světlo. Předpokládáme-li, že světlo je přitahováno stejnou silou jako ostatní tělesa, pak všechno světlo vysílané takovým tělesem by se muselo vrátit zpět...“

Michell tedy, jakkoli je nepovažoval za pravděpodobné, popsal existenci objektů, které sice nelze vidět, ale prozradí se tím, že svojí gravitací ovlivňují pohyb blízkých těles. Jeho práce vzbudila značný rozruch, ale pak nadlouho zapadla a vynořila se až po zveřejnění Einsteinovy obecné teorie relativity v roce 1915. Už pár měsíců poté Karl Schwarzschild na jejím základě matematicky dokázal, že takové

„neviditelné“ objekty mohou teoreticky existovat. V roce 1939 Robert Oppenheimer a jeho doktorand Hartland Snyder předpověděli, že by mohly přirozeně vznikat gravitačním zhroutením masivní hvězdy. Nu a koncem roku 1967 na shromáždění Ústavu pro kosmická studia v New Yorku americký fyzik John Wheeler pro tyto objekty poprvé použil marketingově geniální označení *černé díry*.

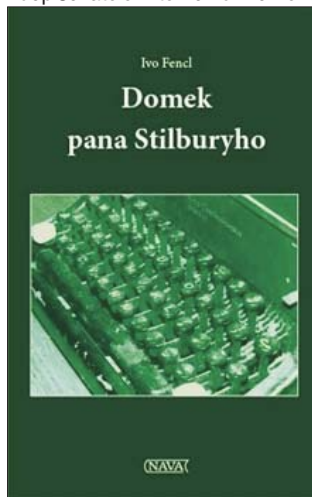
První černou díru objevili v roce 1971 nezávisle Thomas Bolton z observatoře Torontské univerzity a Paul

Murdin s Louise Websterovou z Greenwiche na místě sedm let známého rentgenového zdroje Cygnus X-1 v souhvězdí Labutě.

František Houdek

Ivo Fenc: Domek pana Stilburyho

Právě vyšla nová kniha publicisty a spisovatele a občasného dopisovatele Interkomu Ivo Fencle: „Bylo nás pět? Ne, dva,“

vzpomíná Domek pana Stilburyho na dětství žité s mladší sestrou v rodině herečky a spisovatele. Zčásti stylem Škvoreckého humoristické knihy *Ze života lepší společnosti* si hoch vede deník, což je první částí Domku. Teprve druhá osvětlí, co idylu umožnilo. Kdo osaměle, oddaně a právě uvnitř magického domku píše naše životy. Ano, pan Stilbury... Nava, 2013, 96 str., 128 Kč

Vyznání

Třeštění letitého popularizátora 21

„Lidský bytí stejně nemá vůbec žádné smysly,“ povzddechla si postarší příbuzná při našem setkání na dušičkovém hřbitově. „Nebo jo?“ vzhledla ke mně s jakousi nadějí. Ach, tetičko Anno, škoda, že nechodíme do kostela, bylo by to snazší! Nabídka pro nevěřící je složitější...

Jak známo, univerzálním smyslem života je růst, množení, přenos genů do dalších generací. To platí jak pro bakterie ve střevech či chryzantémy na hrobech, tak pro lidi na Zemi. *Homo sapiens* však na rozdíl od ostatních živáček disponuje nejen genetickou informací, temnými pudy,

slepými instinkty, nýbrž i vědomím, emocemi, dokonce rozumem, který se do jeho života pokouší vpašovat „přirorodní“ elementy.

Životním cílem v základním provedení je pravděpodobně hmotný dostatek. Další cíle směrem „vzhůru“ pak zhruba kopírují Maslowovu pyramidu, od „nejnižších“ potřeb fyziologických až k potřebě seberealizace a duchovního přesahu.

Pokud se někoho zeptáme, jaký ve svém životě spatřuje smysl, nejčastěji slyšíme: „Aby po mně něco trvalejšího zůstalo.“ Nezní to špatně, jenže – co to může být? Dynastie? Majetek? Firemní značka? Dobročinná nadace? Klidně taky nevhodná stavba, neurotické děti, pitomý zákon... Ale i kdyby po jednotlivci zůstalo něco vyložené pozitivního (Leo, Wille, Berte a další, slyšíte mě?), vždy je to nahlíženo z pohledu jednotlivce a nějak spojováno s jeho zařazením („někam to došlo“).

Za sice méně, ale pořád ještě svazující lze považovat i druhé nejčastější typ odpovědi: „Pomáhat lidem, být jim užitečný“. V dnešním přelidněném světě přemrštěných nároků a přetřebeného prostředí už v podstatě nelze pomáhat lidem „bez-trestně“, ale pouze na úkor budoucnosti.

Zatracený smysl života! Nebylo by lepší se z té otázky nějak vyzout, znevážit ji, v tom jsme my Češi mistři! Skutečně má život nějaký vyšší, transcendentní cíl? Tady je poctivě říci, že lidský život pravděpodobně žádný vyšší smysl nemá. Ale to dost lidí nerado slyší. Každému rozumu je totiž vlastní pídění po smyslu věcí včetně smyslu samé jeho existence. Pokud na to věda nestačí, přicházejí na řadu fantazie, umění, víra... A tak *smysl života* tvoří kupříkladu jeden ze čtyř pilířů existenciální filosofie (spolu se *svobodou*, *samotou* a *smrtí*), proto se o něm tak často pojednává ve slovesném umění. Modelový příklad: Člověk na počátku dospělosti, dosud bez valných bydel a statutů (takovým říkáme po janačkovsku *hladoví zajáci*), sice dravě sní o vzestupu s hlubším smyslem, ale potom, při zajištění existence, „zapomene na ideály“ a zaměří se na kvantitu

stávajícího. Jako by jeho vůle ke smyslu v závislosti na míře materiálního dostatku zprvu sílila, avšak po dosažení jisté úrovně ustrnula na notoricky známém cyklu *otravná práce pro peníze – konzum pro okamžitý požitek – hromadění věcí pro sebe prezentaci – půjčka k rychlému uspokojení stoupajících nároků – ještě víc otravné práce*. Soustředění takovýchto *tlustých kocourů* na valení své kuličky a rezignace na hledání hlubšího smyslu možná souvisí i s tím, že zajistit si živobytí vyžaduje nejen stále větší úsilí, ale i víc agresivity a/nebo sebeponižování. Na vyšší cíle, jakkoli po nich nevědomí touží, pak nezbyvá psychických sil.

Viktor Emil Frankl, rakouský psychiatrik a psychoterapeut s mimořádně drastickou životní zkušeností, učinil spirituální („nejvyšší“) smysl života úběžníkem svého léčebného systému *logoterapie* (*logos* je řecky „duch“, „nejvyšší zákon“, též „smysl“). Ochablosti vůle ke smyslu vedoucí k *existenciální frustraci* trpí mnoho existenciálně zajištěných lidí západního světa, alespoň tak lze soudit z toho, že na ně logoterapie zabírá. (Skutečnost, že určitou představu smyslu života potřebujeme, samozřejmě neznamená, že takový smysl

existuje.)

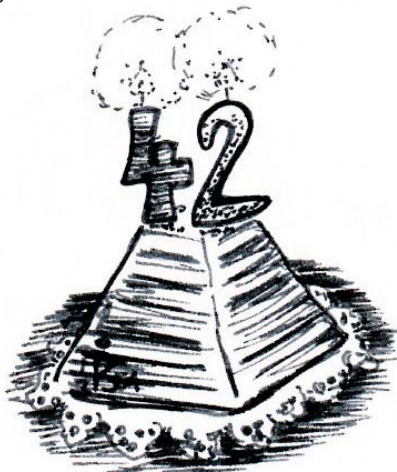
Ale dál. Zatím byla řeč o vesměs ego-, maximálně antropocentrických smyslech života, jak je shrnul jeden ze zakladatelů vědecké metody Francis Bacon: „Smyslem naší existence je poznávání příčin a skrytých pohybů věcí, rozšíření hranic panství člověka a jeho vlivu na všechno dění.“ To už představuje smysl života značně nadstandardní, takřka de luxe. Jenže – proč nezamířit ještě výš? Pokud bychom chtěli hledat smysl života mimo zájmy jednotlivce, rodiny, národa, lidstva, pak nutně znovu (mohl se už na začátku) narazíme na jeden vzácný, dost možná jedinečný jev, nekonečně složitý, přesto do puntíku vyladěný. V lidském měřítku prakticky věčný. A abych nezapomněl – krásný! Setkáváme se s ním ve výhních pozemských pouští i mrazivých hlubinách polárních moří, projevuje se v měřících zlomků mikrometrů i desítek metrů, v počtech jednotlivců i kvantilionů, a především – sami jsme jeho součástí, dokonce tak samozřejmou, že si toho někdy nevážíme. **Bios.**

Takže ano, poznávat svět a využívat ho ku prospěchu člověka, jak praví filosof, ale především, *především!*, podporovat fenomén života v celé jeho přirozené rozmanitosti.

Na odpovědné správě a ochraně jediného distriktu života široko daleko se může podílet univerzitní profesor, student, pomocný dělník, kdokoli.

Po pravdě, neznám vznešenější cíl.

František Houdek

Časem s vědou - Lidský duch a zdraví o velkých činech a lidech vědy - prosinec

Pětadvacátého listopadu 1913 se v New Yorku narodil Lewis Thomas. Vystudoval medicínu na Harvardu, celý život bádál (imunologie, mikrobiologie), učil (mj. děkan lékařské fakulty New York University) i řídil vědu (nakonec jako prezident Sloanova-Ketteringova střediska pro výzkum rakoviny v NY). Světovou proslulost mu získaly vědecké eseje, z nichž ty ranější vyšly i u nás (*Buňka, medúza a já*, 1981, a *Myšlenky pozdě v noci*, 1989). Z nich jsem vybral tuto myšlenku:

„Potřebujeme vědět víc. Vyplývá-li co z tohoto zdánlivě nepřesvědčivého století, pak je to právě toto uvědomění. Objevili jsme, jak se kladou důležité otázky, a teď skutečně moc potřebujeme dostávat některé odpovědi; a potřeba je to naléhavá, je to imperativ naší civilizace. Víme už jasně, že se dál nemůžeme párat ve vlastním duchu a ve vlastní mysli, protože tam toho moc není, víme, že se pravdy nedobereme cestou uhadování nebo vyprávění příběhů pro velké děti. Nemůžeme se zastavit tam, kde jsme, nemůžeme setrvat na dnešní úrovni chápání a nemůžeme jít zpátky. Nezdá se mi, že bychom tu měli na vybranou, vidím jen jednu jednostrannou cestu dopředu. Potřebujeme vědu, více vědy a více lepší vědy, a to nikoli pro její techniky, ani pro zábavu, dokonce ani pro své zdraví a dlouhověkost, ale pro naději na moudrost, již náš způsob kultury musí nabýt, chce-li přežít.“

Thomas z pozice přírodovědce a humanisty (s vysokou životní úrovní, v demokratickém státě) věřil, že věda a technika poté, co vylepší hmotný život člověka, ho nakonec i vnitřně změní k lepšímu. A jakkoli vědění není nikdy dost, zkušenosti posledních let potvrzují, že žádná věda člověka lepším pravděpodobně neučiní. Omluvou Thomasova omylu budiž, že „včas“ zemřel (3. prosince 1993 v NY).

Ve stejném roce jako Thomas se (11. května 1913 v Berlíně) narodil jiný výstojný popularizátor vědy, Robert Jungk. Studoval filozofii, psychologii, sociologii, doktorát získal z historie, byl mj. prezidentem Ústavu pro otázky budoucnosti ve Vídni a spoluzakladatelem a pozdějším předsedou iniciativy Mankind 2000, zabývající se problémy budoucnosti lidstva. U nás vyšly jeho knihy *Jasnější než tisíc sluncí* (1963) o vzniku jaderné bomby a *Paprsky z popela* (1964) o jejím následném zneužití. Je to strhující, jakkoli dost depimující čtení o tom, že když dáme vědci dostatečně intelektuálně vzrušující téma, dobré podmínky a nějaké to vnější pozlátka, bude bádát na čemkoli, třeba i pro samého d'ábla. Je to sérum proti „Thomasově chorobě“ (viz výše). Jungk zemřel 14. července 1994 v Salzburku.

Posledním stoletým gigantom zde je George Libman Engel, narozený 10. prosince 1913 v New Yorku. Vystudoval lékařskou fakultu Johnse Hopkinse, dlouhá léta působil na psychiatrické klinice univerzity v Rochesteru. Jeho přínos si zaslouží širší kontext:

Před necelou tisícovkou let perský lékař Avicenna provedl tento experiment: do odděleného, leč nezacloněného výběhu vedle berana umístil vlka. Beran, jakkoli fyzicky na životě neohrožen, přestal napřed žrát, potom spát, a po několika dnech na pohled bezdůvodně uhynul. Koncem 19. století pak Sigmund Freud popsal patologickou somatizaci duševního traumatu (tzv. konverzi). Tím otevřel cestu k opětovnému (přerušil je Descartes svým dualismem těla a duše) propojení tělesna a duševna nejen ve vzniku a léčení nemocí, ale i ve vymezení pojmu *zdraví*. Na svět přišel bio-psychologický model zdraví. Ani s tím se však stále náročnější zdravotníci nespokojili. Začali se ptát: Co nejvíc přispívá k celkové pohodě fyzicky zdravého člověka netrpícího žádnou duševní poruchou? První z těch, kdož podali uspokojivou odpověď, byl těsně před první světovou válkou Alfred Adler. Podle něj hlavním zdrojem psychické energie jednot-

livce je touha po moci, obecněji snaha uplatnit se, vyniknout. Zdraví tedy ovlivňuje i sociální postavení jednotlivce a jeho každodenní vazby k nejbližšímu okolí.

V roce 1977 pak právě Engel v časopise *Science* poprvé představil svůj bio-psycho-sociální model nemoci coby výsledek vzájemné interakce tří vlivů – tělesného, duševního a společenského. Jeho úsilí vyústilo do definice Světové zdravotnické organizace: *Zdraví je nejen neexistence nemoci či tělesné vady, nýbrž stav dokonalé tělesné, duševní a sociální pohody*.

Engel zemřel 26. listopadu 1999 v Rochesteru.

František Houdek

*
SFK ORION
Nové Zámky
oslavil 25 let existence
BLAHOPŘEJEME
redakce
IK
*

Růže pro neznámého génia Třeštění letitého popularizátora 22

Poprvé se tohle téma kolem mě mihlo letos v únoru při 160. výročí vydání arcidíla české poezie, sbírky *Kytice*. Ted' v prosinci zase uplynulo 200 let od prvotisku světově známé písně *The Last Rose of Summer*, jedné z mých oblíbených. To už jsem neunikl...

Žijeme ve věku rozumu. V intencích osvícenského bludu (rozum vždy vítězí, věda vše vyřeší) hodnotíme věci striktně racionálně. Na co se nedá sáhnout, co se nedá změřit, vypočítat, jakkoli se nám to líbí, podvědomě považujeme za méně cenné, ob-skurní. Tento diskriminační přístup trvá už nejméně sto let. „Génius se přestěhoval do fyziky,“ posteskl si anglický matematik a filosof Alfred North Whitehead, když v první třetině 20. století vznikly atraktivní teorie relativity a kvantová mechanika. Exaktní vědy postupně vyluxovaly většinu inteligence – tedy takové inteligence, které si považujeme, totiž věcné. Zbytek jako by neměl na uznání nárok. A tak jen málokdo dnes pochybuje, že Charles Darwin byl génius, ale kdo si totéž myslí o jeho současníku a krajanovi Charlesi Dickensovi? U nás mě napadá příklad proslulého fyziologa Jana Evangelisty Purkyně a jeho syna, takřka neznámého malíře Karla. Jenže on člověk – stejně jako tardis – je uvnitř mnohem větší, než zvenčí vypadá, takže je v něm dost místa nejen pro fakta všeho druhu, ale i pro lásku, krásu, dobro, sny...

Stejný problém lze nahlédnout jinak: Jedince, který něco nového objevil či vynalezl, jsme ochotni sčítat génii, ale toho, kdo již známé „jen“ sesumíroval do formy, která – slovem, obrazem, tónem – potěší, poučí, povznese, už ne. Koho by napadlo tvrdit, že Jane Austenová, Božena Němcová nebo třeba Agáta Christie byly geniální? Ale ano, byly! Stejně jako Karel Jaromír Erben, stejně jako Thomas Moore a John Stevenson, irští autoři „Poslední růže“!

Další zavedený předsudek ohledně geniality ilustruje výrok významného českého lékaře: „Ke genialitě patří i schopnost prosadit se.“ Tedy *genialita* = *mimořádné nadání* + *náležitá asertivita*. Z toho osvícenský blud přímo číší, není-liž pravda, Johanne Gregore, Vincente a další tam v nebes kůru? Jako by Říp existoval jen tehdy, když je s patřičnou kótou zanesen na mapě! A tak proti nezbytnosti úspěchu stavím názor německého vynálezce Rudolfa Diesela: „Je jen lživým pořekadlem, že génius se probije sám. Ze 100 géniů zajde 99 bez povšimnutí a stý se probije jen po nevýslovných potížích. Z této zkušenosti však lidé obvykle docházejí k nesprávnému úsudku, že geniálně nadaný člověk je nadán i geniální schopností k překonání všech obtíží. Mezi génii a houževnatostí není však nejmenší spojitosti...“ A nejen to – genialita a průbojnost nejenže se nepřitahují, nejenže jsou si lhostejné, ony se většinou odpu-

zuji! Ještě horší potom je, když génius ani nedostane šanci na pokus prosadit se, což americký paleontolog a popularizátor Steven Jay Gould vystihl takto: „Mě osobně jaksi méně vzrušují závaty či hmotnost Einsteinova mozku ve srovnání s myšlenkou, o jejíž pravdivosti nepochybuji: lidé se stejným nadáním jako Einstein žili a zemřeli na bavlíkových plantážích a v robotárnách.“

Přitom tam byli, vždyť biologická rozmanitost nabízí víceméně stále relativní zastoupení Talentů v populacích. Jak asi se projevovali mezi otroky na americkém Jihu nebo dělníky v manchesterských manufakturách? Jak by se poznal génius mezi neandertálci nebo kromañonci? Na co takový vyčnívající jedinec mýslíval před spaním, když neměl vzdělání, neměl vědu, neměl umění, zprvu dokonce neměl ani boha? Čím se zabýval v řídkých chvílích sytosti a bezpečí?

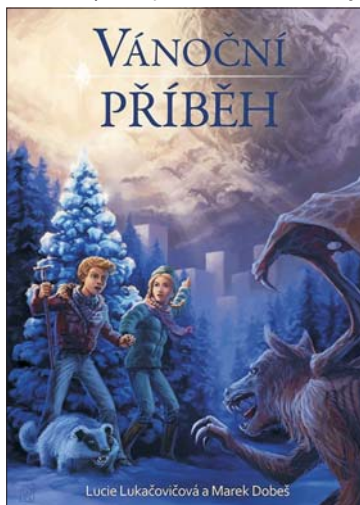
V závěru bych se rád otřel o vztah široké veřejnosti ke génii. Nepřímo už jsme to tu nakousli: V komunitě všeobecně nevzdělané a občansky neprobudilé bude propast mezi génii a prostřednostmi tak široká, že nepřekročitelná. Nejnadanejší se neprosadí, tudíž „nebudou“. Taková společnost (národ, stát) se pak zvenčí jeví „hloupější“, její špičky, pokud vůbec, vynikají jen ve vyspělejších zahraničích, které za ně taky sbírá body.

Géniové jsou přirozenou součástí každé ekumeny, avšak jejich objevitelnost a využitelnost – to jest schopnost spatřovat v nich prospěch, nikoli obtíž – závisí na úrovni nás, průměrných.

František Houdek

Lucie Lukačovičová a Marek Dobeš: Vánoční příběh

Vánoční příběh je dobrodružná fantasy pro děti i dospělé, která

si pohrává s tradičními vánočními atributy. Zaměřuje se na znázornění jiné podoby Vánoc než té dnešní převážně komerční, a proto se kniha Lucie Lukačovičové a Marka Dobeše snaží přiblížit Ježíška, tak jak ho známe z klasické lidové tradice.

Alfredus, Praha 2013, obálka Jan Dřevíkovský, 216 str., 290 Kč

ČS FANDOM

Parcon / Fénixcon

MLOK

Cenu ČS Fandomu Mlok za zásluhy převzal **Ivan Adamovič** za editorskou a organizační práci (v posledních letech zejména za sbírky *Puls nekonečna* a *Vládcové vesmíru* a výstavu *Planeta Eden*).

DRAK

Draka za rok 2012 získala **Alexandra Pavelková** za poskytnutí prostoru ČS fandomu na Slovensku na internetovém portálu *fandom.sk* a za informační činnost na tomto portálu.

LUDVÍK

Cenu **Ludvík** dostali **Martin Králík** a **Robert Žitňan** za organizaci a přípravu programu Parconu 2012 v Bratislavě.

Vítězové 32. ročníku Ceny Karla Čapka

Na Parconu-Fénixconu v Brně byly 7. 12. 2013 slavnostně vyhlášeny výsledky Ceny Karla Čapka a předány ceny Česko-slovenského Fandomu.

V jednotlivých kategoriích CKČ se umístili tito soutěžící:

Mikropovídka

1. Doležal Karel: Otázka víry
2. Molcarová Václava: Múza pokrřivenců
3. Rečková Jana: Jedenáctero

Krátká povídka

1. Žilková Eva: Poslední zážrak Marie Lazare
2. Herma Lukáš: Černá královna
3. Růžicková Kateřina: Prosím, zjij!
4. Novotný Jiří (Laurent Cellier): Terápko
5. Sigmundová Linda: Daruj krev!

Povídka

1. Seiner Hanuš: Hexagramaton
2. Vaňková Jana: Rodinné střibro
3. Sirotek Michal: Mistr
4. Mls Ivan: Titan: Cíl dosažen!
5. Tučka Daniel: VVN

Novela

1. Štiblaríková Lenona: Bratislavská bludička

S uvedenými pracemi se můžete seznámit ve sborníku *Mlok 2013*, další soutěžní příspěvky jsou otištěné v *Kočasu 2013*, případně jsou plánovány do *Kočasu 2014*.

Cenu **Mlok** za absolutní vítězství v soutěži získala **Lenona Štiblaríková** za novelu *Bratislavská bludička*, ostatní vítězové kategorií si odnesli cenu **Pulec**. Nejúspěšnějším nováčkem soutěže a držitelkou ceny **Skokan** se stala **Kateřina Růžicková**. **J. Vorlová**

Cena presidenta ČS fandomu za rok 2013 udělana

Cena presidenta ČS fandomu byla poprvé udělena na Parconu/Euroconu v Českém Těšíně v roce 2010. Cena měla původně zacelovat mezery a letitá opomenutí (až nevděk), ale občas reaguje i na aktuální situaci.

Tak je tomu i letos, kdy cenu získala

Jiřina Vorlová

členka Rady ČS fandomu v ČR, za obětavou práci pro fandom a Cenu Karla Čapka.

V předchozích letech cenu obdrželi:

2010: Sławomír Sączek,

2011: Václav Pravda

2012: Marcel Grün

(presidentská kancelář)

NON FICTION

Bohumil Doležal

Karel Havlíček

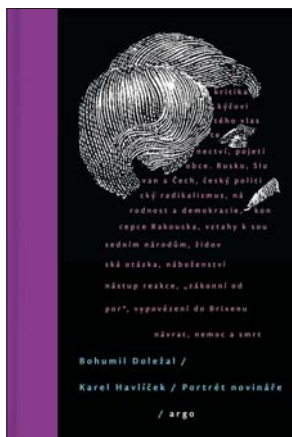
Portrét novináře

Naše generace znala Havlíčka jako básníka, o jeho novinářské práci se moc nehovořilo, žáček post-nejedlovského školství mohl nabýt dojmu, že šlo o básníka přispívajícího do novin, které byly zakazovány jen proto, že byly české a současně vlastenecké. O šíři otázek, které tehdy se dotvářející česká společnost musela řešit, jsme se nedověděli ničeho.

Ve své esejí nám Bohumil Doležal předkládá jiný obraz Karla Havlíčka, novináře, který například uprostřed slavjanofilského a panslavistického obrozeneckého třeštění po své roční zkušenosti života v Rusku napsal: *A kdo chce Čechům opravdu dělat dobrodiní, ať je posílá na své útraty do Moskvy* -. Nebo jinde: *Poláci jsou také Rusové, jenom se svázanými rukama [...] Tak se setkali dva nadmíru podobní a nadmíru rozdílní velikáni: podobní v anarchii a nespravedlivosti domácího zřízení, rozdílní ve víře, jeden samovladařský, druhý aristokratický...* O ruském panslavismu: *Rusové se chlubí, že Slované měli dříve konstituci než Němci, an zatím na ně právě v tu dobu české konstituce car pro povyražení pouštěl z Kremla medvědy a*

jeho cílech: *Tito pánové počítají všude místo ruský říkat a psát slovanský, aby pak [až se oněch slovanských zemí zmocní] místo slovanský zas také ruský říci mohli...*

Mám za to, že tyto Havlíčkovy výhrady nebyly jen národná, ale že jako v mnohém jiném předběhl svou dobu a antcipoval možnosti Ruska přijmout za své to, co dnes nazýváme liberální demokracií. **Zr Argo, Praha 2013, 142 str., 258 Kč**

5. Ivan Kmínek

Narodil se v Brně 21. 7. 1953, v roce 1976 vystudoval VŠCHT v Praze (Adamovič – Neff – Olša 1995: 118). S Janem Hlavičkou ho pojí úzké sepětí s fandomem, v němž byl v osmdesátých letech značně populární, některé motivy v jeho díle a také bohatá a úspěšná účast v literárním klání Cena Karla Čapka. Poprvé ji získal roku 1983 za povídku *Syntamor zasahuje*, o rok později za *Druhý vstup do téže řeky* (Adamovič – Neff – Olša 1995: 118). Své povídky zveřejňoval v osmdesátých letech v časopisech jako *Zápisník*, *AZ magazín*, *Tvorba*, *Věda a život*, a antologiích *Stalo se zítra*, *Lovci zlatých mloků* nebo *Lety zakázanou rychlostí*. Román *Utopie, nejlepší verze* dopsal roku 1987, plnohodnotného vydání se mu ale dostalo až roku 1990 (Adamovič – Neff – Olša 1995: 118) a zařadil se vedle vysoce ceněných sci-fi románů, které kdy u nás vyšly. Podobně jako povídky Jana Hlavičky, i Kmínkovy se soustřeďují na „malého“ člověka, často trpícího omezením totalitní společnosti (Adamovič – Neff – Olša 1995: 118).

Ivan Kmínek (2012)

5.1 Témata a motivy v tvorbě Ivana Kmínka

Tvorba Ivana Kmínka je typologizovaná jako povídky soustřeďující se na „malého“ člověka a jako satiricko-kritický okruh žánru sci-fi namířený vůči tehdejší totalitě a společenskému pořádku. Tato generalizace však není zcela jednoznačná, ačkoliv není divu, že román *Utopie, nejlepší verze*, cyklus povídek *Maléry přicházejí z Kosmu* a mnohé další, zakotvené ve světech připomínajících či explicitně identifikovaných jako ty naše v osmdesátých letech, svádí k tomuto postoji, nakonec sám Kmínek nepopírá, že se snažil nějak odrážet totalitu. Ovšem typologizujeme-li témata Kmínkových děl, zjišťujeme, že podobně jako u Jana Hlavičky nemají mnohdy s tehdejší politickou situací nic společného. Druhý problém vidíme v tom, že poměrně velké množství Kmínkových povídek, které tvoří zajímavý autorský vývoj, ale přitom se v nich opravdu těžko hledají symptomy doby, nejsou vůbec zveřejněny – přebývají v archivu Ceny Karla Čapka ve vlastnictví Československého fandому a po jejich přečtení pomáhají kompletovat tematické okruhy, kterými se Ivan Kmínek zabýval.

5.1.1 Téma poznání „absolutní pravdy“

Pod tímto poněkud vágním a „přebujelým“ termínem zde rozumíme styk člověka s něčím, co ho přesahuje, nebo objev něčeho, co bylo dosud skryto a co pro dobro člověka skryté zůstat mělo, protože už jen vědomí něčeho takového připravuje jeho život o smysl a o snahu něčeho dosáhnout.

V groteskní povídce *Má hlava je včelín* se ústřední postava přejídá syntetickými látkami obsaženými v potravinách, načež dochází k chemické reakci, která z jeho mozku vytváří dokonale myslící geniální stroj: „Rozuměl jsem všemu. Osamělosti procviknuté jízdenky na podpatku kolemdoucího, náladě Vesmíru dnes v šest třicet ráno i výpočtu Boha pomocí Absolutní Trojčlenky...“ (Kmínek 1985a: 6). Život ve všech podobách ho přestává bavit. Dochází to tak daleko, až pochopí nejvyšší pravdu o světě. „Vždyť Pravda řádu Omega je nejvyšší, nevyslovitelná pravda o světě a její strašlivá slova jsou jako nebeské dýky. Kdo ji pozná, nemůže dál žít“ (Kmínek 1985a: 8). Lidské vědomí zde nezáměrně vystoupilo na nejvyšší možnou úroveň, po níž už však nenásleduje další stupeň – a ztrácí smysl pro život, nemá co objevovat a z čeho se těšit.

Podobný motiv poznání běžně nedostupné pravdy nacházíme také v povídkách *Zákon zachování zla* a *Život číslo jedna*. V *Zákonu zachování zla* objevuje výzkumník zákon, který říká, že „Poměr subjektivně pocítovaného množství zla a dobra ve světě je

pro každého člověka konstantní“ (Kmínek 1983a: 6). Jinými slovy, v některých životních momentech mozek člověka vnímá svět kolem sebe citelněji, jindy si ho naopak tolik nepřipouští – ale vědomí o tomto zákoně je destruktivní, neboť to, že se člověk cítí někdy lépe a někdy hůře, přičemž tento poměr se střídá různě, ale ve výsledku je během života vyvážený, a to bez ohledu na životní situaci, mu bere jakoukoliv motivaci se o cokoliv snažit – proč se snažit dosáhnout jakéhokoliv životního úspěchu v podobě bohatství, když míra mnou pocítovaného štěstí bude stejná jako u člověka, který žije na ulici? *Život číslo jedna* rozpracovává makropulosovský motiv nesmrtnosti člověka – je vyvinuta technologie pro přemísťování vědomí do mladších těl, přičemž pokusné objekty tohoto projektu žijí několikátý život, díky čemuž poznali naprosto všechny jeho aspekty – jenže právě tohle je připravuje o jejich lidskost. „»Představ si duši jako poddajnou hroudu, do které buší život. Když dostane jeden úder, nějak se zformuje. Už má tvar. Jak úderů přibývá, tvar se mění. Je stále propracovanější. Výborně. Když je těch úderů ale moc a každý přichází z úplně jiné strany, vznikne co? Dokonalá koule. Obvyčejná, nerozlišitelná koule. A to je můj případ, chlapče«“ (Kmínek 1983b: 25), promlouvá na zájemce o nový život postava, která již viděla snad vše.

Poznání smyslu existence je s neblahými důsledky odhaleno v humoristické povídce *Přečin a trest*, v níž přichází do kanceláře pro styk s Kosmem dopis od Institutu konečné pravdy poslední instance, který má v celém vesmíru monopol na pravdu. Jeho pracovník, bytost se jménem Oron A, se rozhodl zodpovědět na palčivé otázky, které lidé pokládají světu a na něž

nejsou schopni po celé věky najít odpověď, čímž jim lakonicky vyjeví povahu existence v pár řádcích dotazníku:

„Otázka: Existuje Bůh?

Odpověď: Nikoliv.

Otázka: Zvítězí dobro nad zlem?

Odpověď: Nikoliv. Každý dobře míněný lidský čin je záhy rozmělněn na drobné, zneuctěn, popř. zneužit.

Otázka: Má smysl se o něco snažit?

Odpověď: Nemá.

Otázka: Cožpak lidský život je opravdu jen obohacením pouhého trvání o občasné vyměšování?

Odpověď: Ano.

Otázka: Může jeden člověk porozumět jinému?

Odpověď: Ne.

Otázka: Jak má člověk žít?

Odpověď: Člověk má hledět, aby si užil, protože o nic jiného na světě nejde.

Otázka: Existuje pokrok?

Odpověď: Ano. Z hlediska štěstí je však irrelevantní.

Otázka: Co je láska?

Odpověď: Otázka je irelevantní.

Tolik tedy konečná pravda. Doufáme, že námi uvedené odpovědi přispějí k Vaší lepší informovanosti a růstu negentropie“ (Kmínek 1992: 136).

Ve fikčním světě povídky je Oron A popsán jako bytost, jež „[...] metafyzické bytí je poháněno čirou pravdou jako krví“ (Kmínek 1992: 136), tudíž neumí ze své podstaty lhát. Tato povídka si samozřejmě neklade ambice, ostatně jako i ty předchozí, polemizovat s existenciálními problémy, jen humornou formou ukazuje alternativu situace, kdy se lidé domohou konečné pravdy, o kterou usilují – a ta konečná pravda prostě není, laicky řečeno, „nic moc extra“, proto bychom se za ní možná nemuseli tak překotně hnát. Jenže i přes přechodný pocit trudnomyslnosti, který se přezene přes kancelář pro styk s Kosmem, se lidé i z této neutěšivé konečné pravdy poměrně rychle a snadno „otřepou“. Tak, jako zatím ze všeho. „[...] ostří konečné pravdy poslední instance je dávno otupeno a nikomu už neublíží. V nejhorším případě nebudete pár nocí klidně spát. A možná ani to ne“ (Kmínek 1992: 142).

5.1.2. Člověk jako „bezvýznamný“ živočišný druh

Ivan Kmínek velmi často pracuje s motivem člověka jakožto něčeho „nižšího“, co nemá většinou moc nad svým vlastním osudem, popřípadě je jen hříčkou nějakého experimentu. Zde uvádíme dvě povídky, které se na lidský druh dívají jako na něco, co nemá nějak zvláštní význam pro život jako takový.

Poselství vypráví o malém dítěti, které jeho matka zanechala doma. Aby se zabavilo, začne hrát dětskou hru Poselství, jež má cílem je předat myšlenku vytvořenému vesmíru – a tak vzniká náš vesmír, galaxie a Země, na níž vznikne život a rozumný člověk. Ono dítě je totiž bytostí žijící „Za devaterým nekonečnem a devaterým konečnem [...]“ (Kmínek 1983: 1), jmenuje se Gravitom, zkráceně Tom, a je blíže nespecifikovanou bytostí – dítětem, které má sice opravdovou dětskou duši, ale v porovnání s námi je nevyslovitelně rozměrnější, dá-li se

vůbec v těchto měřítkách uvažovat. Celý náš vesmír je jen jeho pouhou hračkou, kterou se zvědavostí a úžasem pozoruje, a píše mamince dopisy o tom, jak se na naší planetě rozvíjí život a rozum a jak se lidé snaží navázat kontakt se svým Bohem – čili s Gravitomem – jehož přítomnost okrajově pociťují. Otázky, proč Bůh dopouští války a utrpení, jsou zodpovězeny: Bůh si hraje, přičemž cílem hry je předat lidem Poselství, zatímco zbytek nechává jen a jen na nás.

Matka Cellula vypravuje si pohrává s ideou člověka jako pouhého evolučního stupně. Povídka je o vyprávění matky Celluly svým dětem, přičemž její příběh připomíná bajku. Cellula a její děti jsou ale myslící buňky, které jsou evolučně dávno po člověku, který nemohl ve své omezenosti tušit, že celý jeho svět plný rozumu a vynálezů byla jen jedna z cest vývoje nutná k uskutečnění lepšího živočišného druhu. Leč na konci je naznačen nový opakující se koloběh evoluce, když člověk povstává znovu v nové podobě.

5.1.3 Motiv setkání člověka s mimozemským životem

Do této kategorie povídek řadíme dvě, které se vážněji zabývají setkáním člověka a pro něj naprosto nepochopitelného a hlavně neuchopitelného mimozemského organismu. *Solus* pracuje s příběhem zkoumání bytosti zvané Solus, která je usazena na povrchu planety, vypadá na první pohled jako zakulacený obrovský parazitický nádor plný průduchů, kterými vnikají lidé dovnitř a zkoumají jej. Postupně tam však z neznámých příčin umírají. Jenže Solus je zabíjí omylem – jeho myšlenkové proudy jsou provázány prudkým snížením teploty, což je pro lidi uvnitř smrtelné. Povídka si pohrává s myšlenkou předávání základních lidských citů nějakému organismu, který je zatím nepotřeboval k ničemu, protože doposud byl sám, bez kontaktu s jiným tvorem. Tento stav však lidé svým přiletem mění, tvor začíná cítit soucit a rozlišovat dobro, což ovšem lidé nemohou pochopit a dešifrovat – třebaže tyto city nejsou ničím v zásadě odlišným od lidských, proplouvají tvorem, který je prostě fyziologicky zcela odlišný a projevují se proto jinak, nerosrozumitelně. Ve snaze zabránit dalšímu úmrtí uzavírá Solus své průduchy a v touze napravit své škody vytváří jakési morbidní repliky lidí, které už zabil, aby je vrátil zpět.

O tom, jak si začali tykat je také povídkou o setkání člověka se zvláštním tvorem, kterému nemohou lidé zpočátku porozumět – tento tvor, vzhledem připomínající obrovského pavouka, žije na pusté planetě plné kamení a písku a disponuje zvláštní schopností: bezrozměrnou pamětí a několikanásobně zcitlivěným vnímáním svého okolí. Pro každý kamínek má své pojmenování, které ale mění jen proto, že na něj padne stín. Vnímá každý hrbolek, zná názvy tří set odstínů písku, zaměřuje obrovskou pozornost a nekonečné soustředění na každou maličkost na planetě... Lidé se snaží pochopit evoluční smysl takového myšlení. Objevuje se ale logická hypotéza: je to svým způsobem dokonalý obranný mechanismus. Tvor žije na planetě, na které jsou jen kameny a písek. Kdyby byl vybaven lidským rozumem a vnímáním, pravděpodobně by se z takového prostředí pomátl na rozum. Členka expedice ho pak učí něčemu, co je pro tohoto tvora naprosto převratné:

„Víte, co řekl? Ty jsi! Není to ohromné?“

[...]

»Proboha, co je na tom k nepochopení?« [...] On prostě neuměl říct 'ty' a ani nevěděl, co to vůbec je. A já ho to naučila. To je všechno. Vám se to zdá málo? No, jen řekněte! Podle mě je prostě druhá osoba jednotného čísla největší lidský vynález a poklad. Dokud existuje 'ty', ještě na tom pořád nejsme tak nejhl...« (Kmínek 1984a: 106).

Úsměvnější variaci nedorozumění mezi člověkem a mimozemským druhem nabízí povídka *Bermudsko-manželský trojúhelník*, kterou Ivan Kmínek nazývá rozvedenou anekdotou (Kmínek 2012c). Muž je zde nevěrný své ženě, ovšem vášnivý vztah, jemuž se oddává, sdílí s mimozemskou bytostí. Jeho náklonnost k ženám jakožto k lidskému druhu je pryč:

„Copak nechápeš, že jste skončily?“

»Kdo že skončil?« zarazila se Helena a oťřela si oči.

»Přece vy, ženy,« prohlásil jsem. »Příroda chce vytvořit novou rasu. Občerstvit krev Vesmíru. Chystala se k tomu už dávno. A vy ... nezlob se, že to tak říkám ... jste jen takové [sic] zanedbatelná galaktická drůbež!« (Kmínek 1987: 23).

Ovšem na konci se ukazuje zásadní nedorozumění, když mimozemské bytosti ukáže na břicho, kde poroste jejich kosmický potomek:

„U všech souřadnic, co to žvaníš?« řekla. »Tady že poroste naše dítě? Snad t a d y ...!« Ukázala na moje břicho.

[...]

Ta Bytost ... byl to sameček (Kmínek 1987: 24).

V povídce se mimo kontaktu s mimozemskou bytostí také otevírá další časté Kmínkovo téma, které můžeme typologizovat jako mezilidský vztah, v tomto konkrétním případě je to vztah k ženě.

5.1.4 Ženy

V povídce *Druhý vstup do téže řeky* nacházíme dvě ústřední témata, pro něž je vědeckofantastický prvek, cesta časem, pouze otevíracím motivem povídky, v níž se rozehrává zcela lidský příběh s reálnými charaktery. Jedním z témat je, jak už napovídá název, vstup do téže řeky, opětovná náprava něčeho, co má však ve výsledku stejné východisko jako poprvé. O tomto tématu níže. Druhým nosným tématem povídky je pak náprava vztahu muže a ženy. Ústřední postava, v podstatě všední ztroskotanec Borek, který má za sebou rozvod, se vrátí omylem tři roky zpět do minulosti do roku 1980, kdy byl ještě se svou ženou Lucií v manželském svazku, a pokouší se napravit svůj život i vztah se ženou. Přitěžující okolnosti mu však zabraňují v kariérním postupu, neboť pracovníci chronoagentury mu zasílají telegramy, aby se přestal pokoušet o nápravu vztahu, čímž by způsobil časový kolaps, ale telegramy považuje jeho firma za podezřelé, čímž jeho lepší místo získává kolega. A vlezlá matka neschopná osamostatnit se od svého syna je zase prototyp problémového vztahu mezi ní a Lucií. Opětovný vstup do téže řeky, opětovná náprava vztahu s milovanou ženou selhává, lidé se totiž nemění – Lucie je mu nevěrná, Borkova matka umírá, Borek sám končí v blázinci. Hůl nad ním láme i pracovníci chronoagentury, protože ho nakonec považují

ji za člověka neschopného cokoliv změnit. Na konci však nastává zvrat, neboť Borek přece jen něco zásadního mění: v důsledku obyčejné návštěvy hospody s kamarádem Kamilem, který ve snaze Borkovi zaimponovat ledabyle odbývá svou ženu, která se s ním pak rozvádí, se nikdy nenarodí vynálezce stroje času...

Žena a spokojený rodinný život a řád je východiskem pro pana Kláska v povídce *Syntamor zasahuje*, v níž věnuje psycholog ošuntělému a osamělému muži krabičku zvanou Syntamor, která mu má naštěpávat ta správná slova použitá pro zalíbení se ženě. Povídka opět stahuje vědeckofantastický prvek, kterým jediným tu je právě Syntamor, z centra pozornosti. Pan Klásek se opravdu ožení a vede poklidný život, jehož by nikdy nedosáhl bez Syntamoru – ale poněkud jinak, než si psycholog před návštěvou po půl roce myslí. V Syntamoru se totiž neustále vybíjejí baterky a v jediném obchodě, v němž lze sehnat, pracuje krásná prodavačka... Takže místo kolegyně, na kterou původně pan Klásek zacíлил, vede spokojený život s prodavačkou.

Poněkud obskurněji podané téma touhy po poklidném soužití se ženou nacházíme také v povídce *Kam s ní?*, v níž technologie dospěla do takového bodu, kdy lze instantní ženu v prášku zakoupit v drogerii, nasypat se zárodečnou buňkou do vany a přes noc se rodí sice jasnými mantinely (vaří jen omezený počet jídel, má předem naprogramovanou denní činnost a konečný slovník) omezená, ale přesto lidsky vypadající a teplo sálající družka. Situace se zamotává, když potkává skutečnou ženu, do níž se zamiluje, a teď neví, jak se zbavit své umělé.

Žena jakožto východisko z krize nebo naopak jako zdroj trápení je vůbec velmi častým motivem Kmínkových povídek, který se opakuje ve spoustě povídek. V povídce *Vyhánění z Ráje* ústřední postava, kterou strhávají na samotné dno mocná soukollí byrokracie, „bratříčkování“ a korupce, končí polomrtvá v nemocnici bez naděje na další spokojený život. Ovšem objevuje se naděje v podobě krásné sestřičky:

„Přichází Barbora a vyměňuje mi obvazy a povlečení. Je obratná. Její ruce jsou pevné a voňavé. Ještě než odejde, klade mi na noční stolek, doposud tak prázdný, misku s cukrovím.

Pyšně se rozhlíží pokojem a sleduju, zda si toho všichni všimli.

Myslím, že zanedlouho už budu v pořádku.

Potřetí vyhnán z Ráje odejdu znovu do Světa.

Pak se uvidí“ (Kmínek 1988c: 15).

Podobně je tomu v povídce *Má hlava je včelín*, v níž se ústřední postava snaží zbavit své geniality a po marných pokusech otupení vědomí konzumním způsobem života se rozhodne k poslednímu řešení: „Už mně zbývala jediná cesta: zamilovat se. Vždyť zhoubný účinek tohoto citu na rozum oběti je všeobecně uznávanou jistotou“ (Kmínek 1985a: 10). Jenže s dívkou Julií, kterou pro tento účel najde, se mu stále nedaří „[...] překročit ony rozumné meze, za kterými se [láska] stává zdrojem bezbřehé a blažené tuposti“ (Kmínek 1985a: 13). V nemocnici končí inteligenčně otupen, až když mu natlučou demonstranti protestující vůči syntetickým látkám v potravinách.

Jenže genialita se zákeřně vrací zpět a on je ve slepé uličce. Náhle však vysvitne záblesk naděje. V samotném závěru ho přichází do nemocnice navštívit Julie, která to s ním evidentně nevzdala:

„Ahoj, myšáku« řekla. »Jsi ty ale kus blba, co?«

»Cos to řekla?« vykřikl jsem a v mém hlase byla naděje. »Opakuj to ještě jednou! Nebo ti prozradím smysl svého bytí!«

»Třeba tisíckrát,« zasmála se. Pak rozbalila dárek. Byl to domácí piškot s ranými třešněmi. Pravda... trochu přisražený a odspodu připálený. Ale napoprvé to nebylo nejhorší“ (Kmínek 1985a: 20).

Archa úmluvy, konec konců nabízí také téma ženy jako východiska. Povídka je psaná v dopisech spisovatele redakci. Spisovatel Vladimír Kovář pracuje na svém sci-fi románu *Archa úmluvy* a z dopisů se dozvídáme o jeho stále se horšícím psychickém stavu, paranoidním chování a vztahu s jeho ženou Lenkou, který se řítí, nepožeňhán dítětem a pln odcizení a stereotypu, do tragického konce. Vrcholí rozčilenou hádkou a odjezdem Lenky na mistrovství v lyžování, zatímco Vladimír se uchyluje na chalupu do samoty. Jenže Lenka se náhle zjevuje ve dveřích, krize je zažehnána a Vladimír píše poslední dopis do redakce o svém zcela novém pojetí románu *Archa úmluvy*, druhý pokus: „Název je symbolem nové úmluvy mezi dvěma lidmi. Ústřední dvojici spojil po měsících odcizení až strach. [...] Tedy opět o strachu to celé bude. Ale o strachu mé ženy, ne o mém“ (Kmínek 1992: 234).

Ženy okrajově vystupují v mnoha dalších povídkách, ale ne vždy jsou východiskem z krize, jak je ostatně už vidět v povídce *Druhý vstup do téže řeky*. V povídce *Vyhnání z Ráje* se ještě před utěšeným a nadějným koncem v životě vypravěče vyskytne jiná žena, s níž začne žít a rekonstruovat byt, jenže ta ho krutě podvede – se svým skutečným milencem totiž nevěděli, jak jinak získat byt. Povídka *Jsem jenom člověk, integrovaný tribunále* líčí rozvodový soud manželského páru – hádají se o to, kdo si vezme do péče uklízeního robota, kterého kdysi zasáhla vlna mentální umělé inteligence, čímž se stal robotem s takřka lidskou duší a jakousi náhradou dítěte. V povídce *Škola pro začínající spisovatele* pohrávající si s tématem identity člověka zase spisovatel Ivo ve snaze nabyt životních zkušeností, aby mohl napsat dobrý příběh, prožívá životy cizích lidí v celé jejich šíři – a s jedním z nich, s fádním životem Zdeňka Havla-se, splývá do takové míry, až má Ivo po probuzení pocit, že je Zdeňkem, a skutečně se zamiluje do jeho ženy Pavlínky, kterou ve skutečnosti nikdy neviděl.

5.1.5 Motiv byrokratického systému a „bratříčkování“

Vzpomeňme znovu autorovu charakteristiku ve Slovníku české literární fantastiky a science fiction: „Kmínkovy povídky [...] soustředí se na problémy obyčejného člověka, často drčeného soukolím totalitní, byrokratické společnosti“ (Adamovič – Neff – Olša 1995: 118). Byrokratické povídky Ivana Kmínka s sebou nesou motivy absurdních vyhlášek a dotazníků, prostředí zešedlých kancelářských prostor, papírové administrativy, úplatkářského „bratříčkování“, pokrytectví a především častý motiv zařazování nezařaditelného do konkrétních

tabulek a číselných řádů. Pravděpodobně jsou byrokratické povídky Ivana Kmínka tím tematickým okruhem jeho tvorby, díky němuž o něm lze uvažovat jako o autorovi satiricko-kritické sci-fi namířené vůči tehdejšímu totalitnímu aparátu.

Byrokratický prvek je naznačen v povídce *Kam s ní?*, v níž hned na začátku prodávací instantních žen vyžaduje od vypravěče „[...] potvrzení, že jsem osamělý muž bez závazků“ (Kmínek 1988: 497). Ve světě, v němž žije, však musí mít ještě notářsky ověřené prohlášení, že není schopen si ženu sehnat přirozeným způsobem, takže musí za psychiatrem:

„Povídejte něco,« řekl bez zájmu. Začal jsem vyprávět o svém nezdařeném životě a on se sklonil nad jakousi zašlou obrazovkou. Po chvíli zablikala. Zvědavě jsem nahlížel přes rameno: »ZABAVNOST 0.203,« četl jsem na prvním řádku textu. »INDEX PRITAZLIVOSTI 0.124. SILA OSOBNOSTI 0.015. KOEFICIENT MUZNOSTI 0.030. STABILITA ERROR ERROR ERROR.«

»To stačí,« prohlásil psychiatr a vypnul svou mašinku. »Být vámi, člověče, trávím život v inkubátoru.«

Pak na stroji ospale vyfukal několik slov: »Tady máte potvrzení a běžte. Notář je o ulici vedle.« (Kmínek 1988: 498).

Měřitelnost něčeho takového je pochopitelně pochybná, koneckonců i ústřední postava povídky si nakonec najde normální dívku přirozeným způsobem.

Svět pochybné a groteskně pokřivené byrokracie představuje povídka *Vyhnání z Ráje*. V ní existuje roztok, do něhož se po kremaci člověka přesouvá jeho vědomí, které je pak na věčné časy šťastné a povznesené – je to tedy alternativa posmrtného ráje, kterou provozuje společnost Paradise Inc a v němž „[...] blaženost dosahuje šestého stupně podle Goreho škály. To je fantastická hodnota. Odpovídá například stavu vyvolených v pátém oddělení muslimského Ráje, nebo v některých oblastech řeckého Elysia“ (Kmínek 1988: 9). Jenže přijímací referent chce po vypravěči menší úplatek – trochu vtipné kaše značky Keep Smiling, v jejíž továrně pracuje. Jenže zásadový a naivní nešťastník to odmítá, čímž poprvé naráží na nepochopení pravidel byrokracie, když referent zhurta ztrácí svou přívětivost: „Musím vás upozornit, že podle přípisu Mezinárodní zdravotnické organizace a Ligy pro ochranu člověka se našimi klienty mohou stát jen ti jedinci, jejichž utrpení dosahuje minimálně osmého řádu podle Wansbrough-Jonesovy stupnice. Jsem proto povinen zjistit, zda vůbec těmto podmínkám vyhovojujete. Povězte mi o sobě něco.«

[...]

»Vážený pane, asi jsme si nerozuměli,« řekl referent medovým hlasem a zhoupl se na židli. »Náš Ráj IV je posledním z posledních útočišť. Zachranným kruhem pro tonoucí. A nikoliv oázou hypochondrů.«

»Já že jsem hypochondr?«

»Ano. Tomuhle říkáte utrpení? Téhle komunální nehodě? Podle Wansbrough-Jonesy je to sotva druhý stupeň!« (Kmínek 1988c: 10-11).

Opakované zklamání a snaha o štěstí je pak byrokratickým systémem zhacena ještě dvakrát a obdobným způsobem – odmítnutím dát referentovi úplatek.

S pozdravem, dr. Kleiner je povídka psaná v dopisech, které si vyměňují Stefan Marten a Úřad pro normalizaci. Dopis, který přichází Stefanovi, začíná:

„Vážený pane,

šetřením našeho úřadu se zjistilo, že neodpovídáte mezinárodnímu standardu člověka (MŠČ), uloženému v Sèvres u Paříže.

Dostavte se proto dne 15.4. t.r. v 10.00 na níže uvedenou adresu do místnosti 606, kde na Vás bude provedena celková normalizace podle Kernovy metody“ (Kmínek 1992: 14).

Zde opět platí teze o obyčejném člověku drčeném soukollí byrokracie a totality. V tomto absurdním světě existuje centrální instituce, která má měřítka na vlastnosti člověka a ten jim musí odpovídat. Jenže snaha byrokratizace společnosti a zásahů úředních složek do života nepoleví tak snadno, jak je vidět v groteskním závěru povídky, v němž se dozvídáme, že:

„[...] pozbyl člověk po Explozi své dřívější hmotné podstaty a stal se vlnovým útvarem. Tím pochopitelně pozbývá platnosti i jeho dřívější standard, uložený v bývalém Sèvres u Paříže. Nový standard je definován takto: »Člověk je 2 609 542,78 násobkem vlnové délky záření, šířícího se ve vakuu, které odpovídá přechodu mezi hladinami $2p_{10}$ a $5d_5$ atomu kryptonu 86.«

Doufáme, že Vám i tato definice bude vyhovovat, a těšíme se na vaši brzkou návštěvu“ (Kmínek 1992: 19).

Byrokratizace a úřední „otravování“ administrativními dopisy tedy nekončí, i když člověk není nic víc než vlnovým útvarem.

Byrokracie a úplatkářství jsou motivy také v povídce *Jsem jenom člověk, integrovaný tribinále*, v níž vedou rozvádějící se manželé při o inteligentního robota plného lidských citů, zvaného ROBÍK. Soudcem je krajský spravedlnostní komplex JUSTRON B, což je také robot, který by tím pádem měl být citově nestranný – nakonec to byl také důvod, proč manželé nesvěřili soudní při lidskému soudci. Jenže rozváděné ženě se podařilo doplatit levnou koupel v kapalném heliu robota ERGOTRONA 13, což je energetický počítač, který vysílá slabé elektrické impulzy vyvolávající v robotech extatické stavy, přímo JUSTRONOVI, který má v úmyslu přikrknout ROBÍKA manželce. Jinými slovy, i nestranný robotický a hyperinteligentní mechanismus se nechal zcela lidským způsobem uplatit. Konec je poněkud úsměvný, protože podle novely zákona se ROBÍK svěříje do péče myslícímu robotovi, který způsobil jeho inteligenci – a ironií osudu je to JUSTRON B, který s ROBÍKEM v objetí opouští soudní síň. Jenže manželé se nevzdají tak snadno: „Sedíme s Ditou u stolu, kouříme jednu cigaretu za druhou a už desátou hodinu sestavujeme dopis Nejvyššímu Spravedlnostnímu Komplexu, SUPERTRONU ALFA 1. Je prý veliký jako dům a uprostřed jeho čela svítí jediné trojhranné oko. Doslechli jsme se s Ditou, že ten mechanismus kolem sebe šíří zářící mlhu Absolutní Pravdy. A také to, že se občas velmi rád vykoupe v kapalném heliu“ (Kmínek 1992: 44). Nestranná spravedlnost ve formě robotů tu tedy získává nakonec zcela lidské slabostské rysy – a tím pádem ztrácí taková spravedlnost smysl.

Cyklus povídek s názvem *Maléry přicházejí z kosmu* jsou humorné příběhy plné absurdity a černého humoru. Langer je nazývá přímo jako anekdotické povídky „byrokratického“ cyklu (Langer 2006: 110). Tyto povídky spojuje jeden společný prostor, kterým je úřad pro styk s Kosmem a Ústřední kancelář Vesmíru. Motiv byrokracie a „papírování“ je zde spojen s institucí, která tvoří centrum celého vesmíru a která má přitom pod dohledem všechny galaxie, planety a civilizace – veškerému životu ve vesmíru jsou vetknuty atributy administrativního úřadu.

V povídce *Dotazník* se „bratříčkování“ stává spásou Země. Všem civilizacím jsou Ústřední kanceláři Vesmíru odeslány dotazníky a jejich výsledky mají posloužit k očistě kosmu od civilizací nevyhovujících požadavkům na „[...] vědomé bytí“ (Kmínek 1992: 116). Vypravěč, mladý praktikant, dostane na starost jeho vyplnění, ale není schopen vyplnit odpovědi na otázky typu: smysl bytí, alespoň tři dobré důvody k existenci, plán bytí pro další období, význam pro vesmír apod. Otázka existence celého života na planetě tedy závisí jen na kusu úředního „lejštra“, nic víc... A tak kolega Böhm zasílá do Ústřední kanceláře vesmíru přátelský dopis náměstkovi Ústřední kanceláře, Gradaxovi, spolu se třemi sklenicemi jeho oblíbených rožinek v koňaku. „A tak můj kolega Böhm lidstvo přece jen zachránil“ (Kmínek 1992: 122).

Ze stejného cyklu povídek je také *Ylidská krize*, která líčí postupné šíření Ylidského konzumního zboží po planetě Zemi. Ylidé jsou „[...] proslulými výrobci spotřebního zboží a mistry v propagaci konzumního způsobu života“ (Kmínek 1992: 123). Pracovníci Úřadu pro styk s Kosmem jsou podrobeni školení, aby nepodléhali touze po nákupech špičkového zboží, protože masové nakupování Ylidských výrobků by oslabilo pozemskou výrobu, jenže i pracovníci úřadu podléhají a bez rozpaků nakupují, až náhle dojde na Zemi zpráva, že se okamžitě stávají majetkem Ylidské civilizace. Situaci zachraňuje školitel dříve varující před epidemií ylidského zboží. Je to totiž člen Obchodní inspekce Ústřední kanceláře Vesmíru, který trestnou činnost Ylidů rázně sleduje a náhle zastavuje... A zabavuje veškeré jejich zboží a zisky. Obchodní inspekci posílá zprávu, že pozemský trh se nepodařilo rozvrátit jen díky ostrážitosti pozměňanů a že se na Zemi nepodařilo propašovat žádné ylidské zboží, což je evidentní lež, ale má své důvody:

„Nuže, abych se snad necítil jako úplný idiot, uzavřeme spolu dohodu, ano? Vy mi ten pašovaný ylidský šmejd darujete a já ho nyní oteleportuji na svou loď. Spokojenost bude na obou stranách, samozřejmě jen tehdy, budou-li obě strany mlčet. Mimochodem, nevíte o nějaké planetě humanoidů, kde bych ty krámy udal?“

Nevěděli jsme“ (Kmínek 1992: 133).

Vrchol byrokratické absurdity uzavřený do své zacyklenosti, z níž není snadné najít cestu ven, a úřad jako místo zcela zbytečného kvalitování plného nepřínosné práce vrcholí v povídce *Ústřední kancelář Vesmíru se neožývá*. Název už napovídá zápletku: největší centrální úřední instituce napříč galaxiemi přestala náhle komunikovat a zasílat do kanceláře pro styk s Kosmem své úřední listiny, dotazníky, výnosy a vyhlášky.

Kancelář pro styk s Kosmem tam zasilá kolegu Pavla, ten odletí, dorazí k cíli a hned poté s ním ztratí kontakt: „»Spolklo ho to jak černá díra,« řekl pan Böhme“ (Kmínek 1992: 171). Vypravěč praktikant Petr tomu přichází na kloub, přesouvá se do Ústřední kanceláře Vesmíru, potkává Pavla za kancelářským stolem, a jeho teze je potvrzena – úřad podlehl jednomu z byrokratických zákonů profesora Parkinsona:

„»Pavle, přestaň blbnout! A poslouchej mě chvíli! Profesor Parkinson přece řekl: instituce, v níž počet zaměstnanců překročí jistou kritickou mez, je nadále zcela vyčerpána svou vnitřní agendou a nevykazuje žádný styk s okolím... Tvoří uzavřený systém. Nepřipomíná ti to něco?«

»Cože?« řekl Pavl matně.

»Proto se přece Ústřední kancelář vesmíru neozývá! Chápeš? Stala se administrativní černou dírou! Tajemství je rozluštěno!«“ (Kmínek 1992: 174).

Samotná příčina je tedy značně absurdní a pokud se nepodaří počet zaměstnanců Ústřední kanceláře snížit, hrozí zřícení vesmíru. Jenže když se spolu Petr a Pavel pokoušejí o vyvolání vzpoury zaměstnanců, jsou jen znovu semleti byrokratií:

„A potom si nás všiml i vedoucí Referátu nových metod práce: »A víte, že to není špatný nápad, mládenci?« pravil se zájmem, když nás chvíli pozoroval. »Už dlouho tvrdím, že to chce nové přístupy! Trochu toho oživení do těch stojatých vod!... Nuže, tímto vás pověřuji založením nového Odboru revolty a řízeného chaosu.

[...]

Zatím mi zpracujete celkovou koncepci činnosti, výhled na období delta plus sedm, požadavky na kádry, investice, spotřební materiál, a tak dále... však už víte. A mnoho zdaru, mládenci!«“ (Kmínek 1992: 177).

Vesmír je zachráněn zázrakem: přes sedm miliónů pracovníků náhle otěhotní a odchází z úřadu na mateřskou dovolenou, čímž počet lidí klesne pod kritickou mez. Nutno dodat, že profesorem Parkinsonem je pravděpodobně míněn Cyril Northcote Parkinson, což byl anglický humorista zabývající se právě satirickou kritikou byrokracie.

V jedné z nejhodnotnějších Kmínkových povídek, *No jo*, je státní administrativa postavena na bestiální úroveň. Ústřední postava a zároveň „hrabalovský“ (viz Langer 2006: 110 a Houdek 1993: 58) vypravěč Karel „[...]“ cvakl o sloup tu moji Ávii“ (Kmínek 1992: 179), načež dostává státem úředně přidělené číslo, pět set devět – a je to počet dní, který mu zbývá, než bude usmrcen. Navíc je v jakési „podmínce“, musí dodržovat určitá pravidla a nesmí ani opustit svůj okres, aby navštívil příbuzné. Na druhou stranu mu výbor platí všechny výdaje, pití v hostinci, uhlí na zimu... Není příliš obtížné popsat, jak „výhodná“ taková „výměna“ je. Ideou povídky je tedy jakási nucená euthanasie, smrt, o které nerozhoduje člověk, nýbrž stát, zákony a úřady. Důchodci se scházejí v oblíbené hospodě, v níž debatují, řeší všední problémy, koukají na zprávy... Zkrátka nikdo z nich neprojevuje až do poslední chvíle náznak paniky, onen zákon a zbývající počet dní přijali za naprosto běžnou až fádni součást svých životů, o které navíc vedou zertovné rýmo-

vačky převzaté z vojenského žargonu a „stíhají metr“ se zbývajícím počtem dní.

5.1.6 Vstup do téže řeky a nový začátek

Vstup do téže řeky je údajně jedním z oblíbených témat Iva na Kmínka (Langer 2006: 110 cituje dle Houdek 1993: 58). Kmínkovy postavy se opětovným pokusem o nový život, o nový začátek, pokoušejí něco napravit – a nepřekvapí, že marně, neboť samotný pokus nikdy nestačí. „[...]“ opětovný začátek v poněkud jiných podmínkách, avšak vždy se stejným výsledkem. Proč? Protože samy podmínky nestačí – pokud v nich setrvává stejné tělo a stejný duch...“ (Houdek 1993: 58). A tak je onen nový začátek povětšinou zmařen, záměr nenaplněn, nebo alespoň ne tak, jak byl původní úmysl, nebo si ústřední postavy možnost nového začátku nakonec jednoduše rozmyslí, protože ve výsledku je možná pokračování tam, kde jsme skončili, tou lepší variantou a cestou ke štěstí – rozhodně lepší než se znovu trápit marnými pokusy.

Druhý vstup do téže řeky nám už v názvu napovídá ústřední myšlenku povídky. Borek, navracený do minulosti, se pokouší zachránit své manželství, leč marně. Do manželství vstoupil poprvé a selhalo, vstoupil do něj podruhé a selhalo znovu. Když už je zavřený v blázinci, Lucie za ním přichází s nabídkou nového pokusu o vztah, nabídka je ale spíše podnícená lítostí, nemůže se dívat, jak se Borek trápí. Ale Borek odmítá: „»Vůbec se netrápím,« prohlásil jsem. »Jdi, Lucinko. Jdi pryč. Potřetí už do té řeky nevlezu ani za nic.«“ (Kmínek 1988a: 28).

Taktéž *Vyhnání z Ráje* variuje nové a víceméně stejné pokusy o vstup do Ráje. Jenže naivní a nepoučitelný hrdina odmítající podvolit se společenské konvenci „bratříčkování“ je stále znovu odmítán.

Svým způsobem vstup do téže řeky, opakování stejné chyby bez ponaučení a podobně jako v povídce *Ústřední kancelář vesmíru se neozývá* překročení určité kritické meze nalézáme v biblické variaci *Druhá toho druhu*, v níž lidé stavějí obrovský mrakodrap. A počet lidí, kupících se na jednom místě, roste, jenže každá informace pronesená člověkem nebo sdělená médiu má skrytý význam mezi řádky, každá informace ve skutečnosti znamená něco jiného – a tak dorozumivací soustava, lidská řeč, přestává mít svůj prapůvodní smysl, kterým bylo dorozumět se mezi sebou. Stává se tím pádem nefunkční a zaniká:

„Onen čtvrtý den vyšly ještě ranní noviny a v nich divné titulky: »Zmatení jazyků v Pacific Tower!« . »Postavili jsme babylónskou věž! Druhou toho druhu...«

Ale zprávy nikdo nečetl“ (Kmínek 1982: 57).

V povídce *Jak jsem reprezentoval naši epochu* navštěvuje obyčejného automechanika člověk z budoucnosti. Jakmile se vydává na průzkum, automechanik toho využije, prozkoumává stroj času, ale omylem se přesune do minulosti o patnáct let zpět. Navštíví svou školu, v níž ho oblíbený profesor nabádá k zásadnímu rozhodnutí nenechat studii, jenže mezitím lidé rozeberou stroj času na součástky, takže zůstává ve své minulosti:

„Teď bych začal od píky. Znovu se budu muset seznámit s Karlem, Jiřínou, Luděkem, Standou, Jirkou a Tondou... znovu budu muset z ničeho vydupat všechno to krásné, co jsem získal, střechu nad hlavou, vozítko, nějakou tu boudu na víkend... Bylo mi z toho do pláče. Můj proslulý elán mě opustil. Dokonce jsem donekonečna přemítal profesorova slova: že bych se znovu pustil do studií? Vždyť komu se to nakonec poštěstí, dostat novou možnost volby? Řeknu vám, byly to hrozné chvíle.“

Zdravý rozum se mi nakonec ale navrátil. Stal jsem se automechanikem. Navzdory vši nepřízni osudu jsem proto dnes znovu tam, kde jsem kdysi opustil náš věk“ (Kmínek 1984c: 60).

Náš hrdina je tedy nakonec přesvědčen, že životní úděl je neměnný a ke štěstí vede vždy pouze jedna cesta.

Nakonec i ústřední hrdina povídky *Život číslo jedna*, taktéž důsledný ztroskotanec podobně jako v *Druhém vstupu do téže řeky*, zatažen do konspiračního kompletu okolo projektu Eternity, který mu dává šanci na nový život v podobě nového mladého těla, uznává, že všechny peripetie a nebezpečí okolo jakéhosi blíže neurčeného a spíše vydedukovaného než konkretizovaného spiknutí, mu za nový život nestojí. Nakonec: je mu kolem padesáti let, kus života má před sebou, navíc našel lásku v jedné z pečovatelek pracujících v projektu, není tedy načekat a oba prchají.

Touha po novém začátku s čistým štítem se nevyplácí hrdince Fernandě z povídky *Budměž zemi lehcí*, v níž je možné si nechat v zapadlém klášteře řádem Puristů vymazat vzpomínky na určité konkrétní události. A Fernanda k tomu má dostatek černého svědomí – luxusní společnosti se dříve mstila za svou ořesnou finanční i sociální situaci a záměrně rozvracela bohatým mužům rodiny. Jenže ji postihne láska k muži, který je esencí čistoty a lidské dobroty, bez něž odmítá žít – ale nejprve se chce sama očistit, začít s čistým svědomím nezkaženým vzpomínkami na své dřívější a jen těžko omluvitelné činy. Jenže jak se dozvídá, klášter je plný bývalých kriminálníků a vymazání jejich skutků z paměti z nich rozhodně nesmyvá vinu. Vůdce řádu za ní přichází do cely s nabídkou, která přechází v rozkaz, aby se podvolila všem mužům v řádu – má podstoupit operaci a nebude si to přece pamatovat. Fernanda odmítá a končí ještě hůře: z hlavy je jí vymazán i její snoubenec a láska k němu.

Mladý spisovatel Ivo Mlýnek v povídce *Škola pro začínající spisovatele* touží po napsání románu, ale nedaří se mu sepsat ani první větu. Setkává se s podivným géniem Vilémem Grobeniem, který vyvinul zvláštní substanci, jež dokáže požívat lidské vzpomínky obsahující celý život. Ivo teď tyto vzpomínky prožívá také a prožívá životy několika lidí, aby nabyl dostatek zkušeností k sepsání románu. Jenže přestože se jeho vlastní život řítí do stále větších problémů, vztahy s blízkými kolem něho vychládají, stále se vrací a prožívá další životy a splývá s nimi čím dál víc. Jenže přes opakované prožívání jiných životů se mu nedaří nic napsat – takže opakované návraty a pokusy vlastně neřeší naprosto nic, jen vyvolávají rozpad Ivovy identity.

V románu *Utopie, nejlepší verze* je ústřední ideou společnost naprogramovaná k největší spokojenosti, každému je uměle vtisknut pocit štěstí a jeho smysl života. Tato společnost je výsledkem několikaletých bádání a výzkumů, na jejichž konci je právě tato civilizace. Účel se daří, masové vědomí stejně jako mysl jednotlivce kypí duševním blahobytem, ale je také oprostěno od svévole a přirozeného lidského faktoru, manipulováno je i se základními lidskými emocemi, láska není více než umělý konstrukt, lidské slabosti nemají již na tomto světě místo, stejně jako nekomfortní rozvržení umělci, rebelové, antirezimní povahy. Jenže vstup do téže řeky se nevyhýbá ani dokonale utopické civilizaci, protože její programátoři vyvinuli tzv. Systém Histeps: společnost dotažená do dokonalosti je připravena na experimentování, a tak jsou do světa vpuštěni lidé naprogramovaní jako existence „nepohodlné“, volnomyšlenkářské, nesouhlasící se společenským a světovým řádem, s rebelantskými postoji – zkrátka takoví, kteří byli dříve jedním z původců rozbité společnosti plné zmatků.

5.1.7 Manipulace shůry a paranoia

S člověkem jako s objektem experimentu ovládaném nadřazenou mocí nebo institucí si pohrává povídka *Milujte se a množte se*, která je v podstatě převedením mytologie do vědeckofantastické formy. Dva pracovníci na orbitální stanici, Er Os a Am Or, ostřelují podle seznamu lidí, čímž mezi nimi uměle vyvolávají lásku, která je zde tímto degradována na pouhý výsledek experimentu, jehož účelem je „[...] zajistit co nejpestřejší genetickou základnu lidstva náhodným křížením“ (Kmínek 1984: 2). Jenže projekt se zvrhne, křížení už dávno není náhodné, protože pracovníci pokusu se mezi sebou sázejí o to, kdo dá dohromady nejnepravděpodobnější dvojici. „Stejně je divné, že na to ještě nepřišli,“ řekl Am Or. „Vždyť by přeci [sic] stačil jeden pořádný statistický rozbor a museli by ihned zjistit, že ta jejich láska je proti přírodě. Hned by věděli, proč jim připadá slepá.“ (Kmínek 1984e: 3).

Povídka *Proč už lidé nemají chlupaté pihy* z cyklu *Maléry přicházejí z kosmu* podobně jako *Utopie, nejlepší verze* variuje téma civilizace jako výsledku pokusu o nejlepší možné lidstvo. Do kanceláře pro styk s Kosmem přichází dopis od Ústřední kanceláře Vesmíru, v němž nabízí lidem zlepšení civilizace: psychické i fyzické opravy všeho druhu, naprogramování určitým požadovaným směrem. Praktikantovi je nařizeno, aby žádost neprodleně zamítl, ale on se chopí šance a tajně sepiše kladnou odpověď s bodovým seznamem, co všechno zlepšit, a druhý den ji odesílá. Opět jsme zde svědky použití prachobyčejné administrativy rozhodující o osudu celého lidstva. Jenže poté se praktikant dozvídá, že „kverulantská“ civilizace nespokojená sama se sebou by byla Ústřední kancelář vesmíru považována za nežádoucí a zlikvidována. Druhý den se skutečně objevuje zvláštní kosmická loď, vyšlehně z ní paprsek a objevuje se vzkaz:

„Vzhledem k nedostatku kapacit jsme bohužel nemohli vyříditi Vaši zakázku Úplná rekonstrukce lidstva v celém rozsahu. Prozatím jsme provedli úkon, požadovaný Vámi v článku 39

pod bodem a): Konečná likvidace chlupatých pih a mateřských znamének.

[...]

Od té doby se na naši planetě už nevyskytuje žádný jedinec s chlupatou pihou. Jinak ovšem zůstalo všechno při starém“ (Kmínek 1988d: 37).

Povídka *Kam s ní?* vykazuje náznak paranoie a tajemného zásahu shůry. Má totiž poměrně nečekané rozuzlení – vypravěč, který se zamiloval do skutečné dívky, netuší, jak se zbavit své instantní naprogramované družky. Přichází do firmy Knorr, která má instantní dívky na svědomí, ale je chycen – a dozvídá se, že sám není ničím jiným než instantním člověkem z prášku, geneticky vyvinutou bytostí v nejdokonalější možné podobě, která se v podstatě ničím neliší od plnohodnotného člověka, včetně citů a paměti.

Paranoiu odráží také povídka *Bilióntý díl*, v níž obyčejný otec rodiny, pan Prokeš, jednoho večera spatří na vlastní televizní obrazovce události, jež se odehrály přímo u něj doma. Někdě evidentně sleduje jeho rodinu, ale nikde žádná kamera ani mikrofon. Řešení je však „kmínkovsky“ úsměvné: „Vážení diváci,« řekla bytost R usměvavě a trochu nervózně urovnala kytičku rostlin B na svém stole, »vás, kteří jste si oblíbili hrdiny našeho seriálu Lidstvo, zvezme teď na jeho jubilejní, biliónté pokračování, které jsme nazvali Nové trampoty pana Prokeše. Zároveň bychom se chtěli omluvit za poruchy, které byly při dvou předcházejících dílech způsobeny průnikem reality 17 do nižších pater. Děkujeme za pochopení a teď už přejeme příjemnou podívanou.“ (Kmínek 1984f: 6).

Manipulaci ze strany nadřazené složky představuje také již zmíněná povídka *S pozdravem dr. Kleiner*, v jejímž světě jsou evidentně na denním pořádku vědomé manipulace s člověkem, jeho povinné normalizování do určité „škátulky“, která musí odpovídat vládou nastaveným standardům. Ivan Kmínek řekl, že tato povídka „[...] nějak odráží to, co mi na »komunistické« totalitě vadilo skoro nejvíce: pocit, že po mně »režim« vyžaduje, abych přes své »individuální zvláštnosti« zapadal do nějaké předepsané »škátulky« loajálního občana, a že mě v tom i neustále nějak kontroluje a kádruje“ (Kmínek 2012d).

Utopie, nejlepší verze je román, v němž Ivan Kmínek pravděpodobně došel co do propracování orwelovského tématu v poněkud humorističtější podobě nejdál napříč celou svojí tvorbou a napříč českou sci-fi literaturou osmdesátých let. Ideu už jsme nastílnili: civilizace programovaná, s vykonstruovaným smyslem života, šťastná, bezchybná a udržovaná ve svém štěstí nekonečným seriálem sledovaným všemi, plná prototypů rodin s jasně vymezenými aktivitami – práce, večere, návštěva známých, tlachání o banálnostech – a samozřejmě patřičně pečlivě monitorovaná a hlídána každým okamžikem. Samotné vyprávění je otevřeno pokusem o sebevraždu vypravěče Viktora Kaminského, která sama o sobě s patetickým výkřikem „Světě, proč jsi takový?“ (Kmínek 1990: 7) vyznívá spíše humorně a groteskně. A pochopitelně se mu nedaří, neboť život mu zachraňuje „nadčlověk“ Martin Larden – urostlé, chytré a krásné ztělesnění dokonalosti. Tato nesourodá dvojice se dává dohromady a postupně odhaluje Projekt Bentham, jak se

nazývá celý experiment s dokonalou utopií. I přes dobu vzniku však není možné, jak ostatně upozorňují mnohé autority, vztažovat toto dílo jednoznačně k totalitě osmdesátých let u nás. „Kmínek se ve svém díle nenechal svést nabízející se alegorickou výpovědí o československé totalitě normalizačních let, mechanickým převedením reálií do roviny SF“ (Langer 2006: 109). Příběh totiž explicitně neodpovídá na otázky, zda je civilizace sice naprogramovaná, ale přitom nesmírně spokojená, v jádru špatná. Ukazují se tu oba extrémy – společnost zmiřovaná anarchií a nekontrolovanou rebelantskou svobodou je odsouzena k zániku, zatímco společnost s naprogramovanými charakterem je svým způsobem nelidská. Přesto Viktor ve svém až komickém odboji není schopen oproti řadě pádných a logických argumentů hovořících ve prospěch Projektu postavit jediný kloudný protiargument a zalyká se neurčitými řečmi o „[...] hloubce bytí našich elementárních základů“ (Kmínek 1990: 92), navíc všude kolem sebe vidí lidi, kteří dělají něco, co je zcela naplňuje štěstím. Že si člověk nemůže svobodně vybrat? No a co? Proč by musel, když bude jistě spokojen se svým životem? Až na konci je ukázáno, v čem tkví jednoznačné nebezpečí této utopické společnosti: nikoliv v nelidskosti naprogramovaných lidí, ale v tom, že i programátoři jsou jen lidé, kteří považují svou utopii za dokonalou civilizaci ze všech možných – s výsadním právem na život bez ohledu na civilizace ostatní. Proč nehledat nové místo k životu na obyvatelné planetě s dýchatelnou atmosférou, i když je dávno obydlená? Proč tuto civilizaci nezlikvidovat, když je stoprocentně statisticky jisté, že nemůže být lepší než ta naše? Přesto čtenářova spolupráce s touto ústřední orwelovskou ideou kontroly a řízení lidí je nutná do konce – chce-li jasnou odpověď, má zde k dispozici příběh a (mezi jinými) ústřední téma populace řízené shůry, z nichž si sám musí svou odpověď zformulovat.

5.1.8 Krize identity

V povídce *Škola pro začínající spisovatele* je spisovatel Ivo Mlýnek podveden – Vilém Grobénius, génius a badatel, neměl už od počátku v úmyslu pomoci mu z nezištné ochoty, ale sám se chce stát spisovatelem, k čemuž potřebuje znát co nejvíce příběhů. A Ivo Mlýnek poté, co viděl výsledky práce geniální osobnosti a jeho nezměrné znalosti, vcelku pochopitelně říká:

„Jste skvělý vědec. Pro literaturu je vás škoda. Proč, ksakru, nezůstanete u toho, čemu opravdu rozumíte?“

»Na vědu já kašlu,« řekl Grobenius tónem, v němž zaznělo zoufalství. »Chci psát. Chci napsat knihu, nad níž by všichni vykřikovali: »Kristenanebi!«“ (Kmínek 1992: 170).

A stejně jako Ivo Mlýnek se tážou i čtenáři. Ivan Kmínek zde pracuje s tématem touhy člověka postavené do opozice s jeho talentem. Jenže pokus naplnit tuto touhu nepřináší valných výsledků.

V povídce *Úspěch* přichází za ústřední postavou příběhu, začínajícím spisovatelem Jakubem, redaktor Zdeněk Hradil, který je nadšen Jakubovými povídkami a slibuje mu jejich vydání. Jenže druhý den volá Jakubovi šéfredaktor, protože ty povídky nakonec nejsou žádné převratné zjevení, přičemž se ukazuje příčina: Zdeněk a Jakub jsou něco jako duševní dvoj-

níci zcela totožní, co se povahových vlastností týče, a jejich povídky jsou si velice podobné. S kariérou spisovatele to tedy není nijak závratné, během následujících let jich vydá jen pár, ale nevzdává se své touhy, která je však nejspíše namířena špatným směrem podobně jako u Viléma Grobenia:

„Když se blížila čtyřicítka, vydělal Jakub spoustu peněz na zlepšováků, jehož vývoji věnoval čisté tři hodiny pracovního času. Všichni usoudili, že je to jeho největší životní úspěch, ale on věděl své.

A psal a psal.

Nepřestával doufat“ (Kmínek 1984g: 86).

Povídka *Zrcadlo* ztvárňuje ideu zvláštního vynálezu, který je schopen v malém okamžiku vytvořit dočasně dvojníka každého člověka. Jenže ten je pochopitelně předem odsouzen k smrti. Funkce je to převratná, leč po jejím užitku už musí čtenář chvíli pátrat. Ústřední postava, samotný vynálezce, který má však ke svému vynálezu úřední zákaz přístupu pro své sklony k alkoholismu, se jde vyzpovídat svému dvojníkovi. Rozehrává se zde zvláštní psychologická hra dialogu mezi člověkem a jeho identickým dvojčetem, které zde představuje jakési ztělesněné svědomí, naprosto jiné, kritické a sarkastické, protože pochází z hlavy člověka, který ho stvořil.

V závěru povídky *Kam s ní?* nacházíme notu hledání své identity – ústřední postava nemůže uvěřit, že je pouze umělou bytostí. Neschází mu totiž zhora nic, čím by se lišil od lidí: lidské vlastnosti, vzpomínky a city. A co víc je člověk? Ať se ptá a odpovídá si sám čtenář.

„Pustili mě. Prý jsem nejlepší umělý objekt lidského typu, jaký kdy vyšel z jejich laboratoří, a tak mi zkusí dát svobodu. Asi si mysleli, že mně tím zalichotí, ale já na ně kašlu.

Nevěřím jim ani slovo. Nevěřím, že jsem z nějakého polotovarů. Půjdu a sám si zjistím, co jsem zač“ (Kmínek 1988b: 508).

Muž, který se opožděval pracuje s myšlenkou člověka s chorobnou závislostí na zaznamenávání skutečnosti fotoaparátem a úniku z reality do fotografií. Celý jeho byt je doslova vytapetovaný tisíčkami fotografií. Nelze říci, že jimi ústřední postava žije, on totiž žije přímo v nich. Odmítá přijmout jakoukoliv jinou realitu než na fotografiích, které se pro něj stávají zvláštním strojem času, protože minulost zachycená na fotografiích je pro něj mnohem snesitelnější a vábivější než současnost. Identita tohoto muže je kompletně pohlcena fotografiemi, dochází to tak daleko, že se obklopuje složitým systémem přístrojů zaznamenávajících jeho život a automaticky vybírajících mu ty nejlepší snímky. Pochopitelně se od něj odvracejí všichni, protože s ním nelze komunikovat – jak také komunikovat s člověkem žijícím v minulosti v podobě obrázků.

Téma identity člověka nalézáme také v *Utopii, nejlepší verzi*. Jsou to především úvahy nad tím, do jaké míry je člověk sám sebou, když je pouze naprogramovaný – ale onen program je jeho zcela přirozenou součástí osobnosti, jeho „duší“. Touha po vlastním „přírodním“ osobnostním vývoji je zhora zbytečná oproti možnosti nechat si naprogramovat genialitu, umělecký um či dokonalý výtvarný talent, zkrátka cokoliv. A otázka, zda to budu stále já, je také zbytečná – protože to sa-

mozřejmě budu já, ačkoliv jakékoliv mé nejnítěnější vlastnosti nejsou ničím jiným než v tabulce nastavenými parametry. Cítíme, že takové jednání je za hranicí etiky, ale po přeprogramování na lepší životní úroveň jsou samotným naprogramovaným člověkem tyto hranice etiky smazány díky spokojenému a naplněnému životu.

5.2 Světy v dílech Ivana Kmínka

Podobně jako Jan Hlavička, i Ivan Kmínek se nezdráhal často modifikovat tehdejší reálný svět a převádět jej do svých děl, využívaje při tom dobových rekvizit. Mnoho z povídek se odehrává přímo na Zemi, některé v Praze. *Druhý vstup do téže řeky* zobrazuje ničím se nelišící dobové reálie pražského prostředí osmdesátých let a „[...] využívá SF motivu jen jako promotoru ke zdánlivě tuctovému příběhu, v němž se s kultivovanou úsměvností nejen dokazuje pravdivost tvrzení o nemožnosti druhého vstupu do téže řeky, ale kde se svým způsobem obráží celková bezvýchodnost doby“ (Langer 2006: 70). Podobně je tomu například v povídce *Má hlava je včelín*, která zobrazuje městský svět pasáží, stánků a kiosků. Městské prostředí, bezvýchodné a plné periferií a sídlištních kulís, se skořepinami starých trosek a bytových věžových domů je také světem *Utopie, nejlepší verze*, která se sice odehrává v daleké budoucnosti, která je však podobně jako u Jana Hlavičky plná dobových zastaralých prvků včetně oprýskaných autobusů hromadné dopravy a ošuntělých náměstí s pochybnými podniky. O tomto světě však víme, že se odehrává v daleké budoucnosti. Velmi podobným prostředím se pohybuje například také Ivo Mlýnek v povídce *Škola pro začínající spisovatele*.

Cyklos *Maléry přicházejí z Kosmu* se zase odehrává v prototypickém úřadě se vším, co k tomu patří – tiskárny, hrnky s kávou, kvalifikující úředníci a sekretářky v kancelářích. Tento byrokraticky zaměřený cyklus povídek jako kdyby byl obrazem tehdejších pracovišť.

Jedinečně působí povídka *No jo*, která je obrazem českého venkova. Jsou v ní některé odkazy na empirický svět (film *Pyšná princezna*, města Olomouc, Praha apod.) a samotný venkov je působivě ztvárněn, navíc je to snad jediná Kmínkova povídka, ve které se objevuje. Ze všech Kmínkových děl je to právě tato povídka, která se svým zakotvením do prostředí a prototypickými postavami nejvíce blíží tvorbě Jana Hlavičky, navíc je její prostor explicitně identifikován jako český venkov.

Některé z povídek se odehrávají v prostředích českému člověku známých. Sídlíštní čtvrtě, městské prostředí a venkov tvoří kulisy evidentně velmi podstatné pro dobového recipienta. Mnoho z Kmínkových povídek, které se mnohdy zveřejnění nedočkaly, se však odehrává v blíže nespecifikovaném prostředí zcela se vymykajícím pojetí Ivana Kmínka jakožto autora bezprostředně inspirovaného soudobou realitou. *Milujte se a množte se* se odehrává na orbitální stanici, *Zrcadlo* na malém prostoru laboratoře, *Solus a O tom, jak si začali tykat* na cizích planetách, povídky *Podobenství o dvojí cestě* a *Zákon zachování zla* jsou spojeny snovým světem nazvaným Scifiland. Spousta Kmínkových povídek, veřejnosti pravděpodobně méně známých, má ztvárňovaným prostředím blíže k žánrově

sci-fi – *Milujte se a množte se, Solus, O tom, jak si začali tykat* – a některé z povídek, které fandom naopak dobře znal, se většinou odehrávají v empirickém světě – *Druhý vstup do téže řeky, No jo* – nebo alespoň v takovém, které ho velmi připomínají – *Utopie, nejlepší verze*. Domníváme se, že je to právě tento okruh fandomu známých děl, který staví Ivana Kmínka jako autora do kategorie myšlenkově spřízněného soupeřníka Jana Hlavičky a jako satirika mířícího varovným prstem na tehdejší totalitu. Jenže je potřeba být opatrný – nejen že Ivan Kmínek nepoužívá s výjimkou *No jo* zdaleka tolik „čecháčkovských“ stereotypů a zaměřuje se spíše než na méně podstatné líčení světa na psychiku člověka, nejen že jako u Jana Hlavičky platí, že totalita to může být jakákoliv, ale hlavně je zde velký okruh jeho děl, které tomuto systémovému zařazení vyloženě odpovídají.

5.3 Postavy v dílech Ivana Kmínka

Ivan Kmínek o svých charakterech prohlásil, že se držel typu důsledně „malého“ a slabého hrdiny. „A moji hrdinové byli celkem důsledně »malí« a »slabí«, protože takové hrdiny jsem zkrátka měl rád a z duše jsem jim »rozuměl« – nejspíš podobně jako Jan Hlavička“ (Kmínek 18. 12. 2012).

Tato teze je napříč Kmínkovou tvorbou nepochybně potvrzena. Podobně jako u Jana Hlavičky, nejsou postavy Ivana Kmínka ničím výjimečné, snad jen tím, jak moc pokazily všechno, co mohly, a sáhly si na dno. Prototypem takového „kmínkovské“ postavy je například Viktor Kaminský v románu *Utopie, nejlepší verze*. Má sen stát se pojišťovacím agentem, ale nedaří se mu to – a následně se mu nedaří ani jeho vlastní sebevražda. Při každé příležitosti se opíjí a v životě zatím nedokázal zložit nic. V závěru se sice stává šéfem Projektu Bentham, ale jeho předchozí snahy o jakýkoliv „odboj“ vůči programování lidí vyznívají směšně do ztracena. Hrdiny „ztroskotance“ najdeme takřka všude: *Druhý vstup do téže řeky, Vyhánění z Ráje, Život číslo jedna*. Tyto všechny postavy pojí kromě toho, že znovu zkazí, co můžou, touha začít znovu, ale také jejich až komická tendence k utápění v sebelítosti a sebezpytování. Objeví-li se už postava s výjimečnými schopnostmi, je i ona ironizována nebo nějak komicky degradována: Martin Larden je sice „superman“ s dokonalým tělem a bezodpadových organismem, ale také jemu jsou přiřknuty rysy, které ho ironizují a zesměšňují.

Osamělé hrdiny pak nalezneme například v povídkách *Syntamor zasahuje* a především v povídce *No jo*. Oba jsou to postarší a osamělí muži (ve smyslu bez rodiny, nikoliv bez přátel) žijící uprostřed zanedbaných prostor plných prachu a pavučin. Charaktery tohoto typu jsou velice uvěřitelné a Hlavičkovým postavám blízké. „Vědeckofantastický nápad je stále více odsován z jádra díla a na jeho místo se tlačí jednající osoby se svými až k nevíře životnými charaktery. Jejich přirozenost a charakterová realnost a realističnost nemůže nezaujmut“ (Langer 2006: 70). O povídce *No jo* pak říká, že její charaktery „[...] jsou příliš z našeho světa, než abychom jejich osud mohli přejít jen jako fikci“ (Langer 2006: 110-111). Povídka *No jo* tvoří ostatně jakýsi pomyslný vrchol Kmínkovy povídkové

tvorby, neboť je svým nápadem, vyzněním a zpracováním jedinečná. Nicméně „hrabalovský“ důchodce Karel je prototypem českého vesnického svérázného starce, jehož podstatnou náplní života je hospoda a kamarádi v ní, ale není proto rozhodně prost citů, jak se ostatně dozvídáme z jeho vztahů s rodinou. Bohužel, osamělost je zažehnána jen jednou krátkou návštěvou, neboť rodina nemůže přijet podruhé kvůli svým časovým plánům – přesto, že pravděpodobně tátu a tchána už nikdy nespátí.

I v cyklu *Maléry přicházejí z Kosmu* jde v podstatě převážně jen o pracovníky poněkud obskurního úřadu – vyplňují formuláře, posílají úřední dopisy, podléhají svým slabostem, jejich motivace je mnohdy až lidsky povrchní: kariérní postup nebo vřelý pohled přitažlivé sekretářky, díky němuž jsou ochotni dostat se do riskantních malérů.

Tyto živelné charaktery jsou svým popisem velmi podobné Hlavičkovým – spíše jednoznačně dané, vystižené na pár řádcích, ale přitom nebývale uvěřitelné a nabízející čtenáři možnost ztotožnění a srovnávání s realitou.

5.4 Dílčí závěr

Témata a motivy v tvorbě Ivana Kmínka se nakonec neukazují pouze jako všední problémy řešené „malými“ lidmi, jak jsme psali v úvodu. Obecně by se dalo se znalostí dosud nezveřejněných povídek říci, že jeho autorská tvorba zaujímá mnohem širší tematické spektrum, než jak je tomu u Jana Hlavičky. Ivan Kmínek psal sice humorně a se zaměřením na člověka, přesto jejich problémy nejsou mnohdy jen osobní a banální: o styku lidí s vědomostmi, které jim měly být pro jejich dobro navždy utajeny, o byrokratickém systému plném pokrytectví, o lidech předurčených konat něco jiného, než z vlastní vůle chtěli, o ženách a dalších. Jeho zařazení jako satiricko-kritického autora vyhraněného vůči tehdejšímu režimu je nejisté – obtížné se hledá jednoznačný prvek či téma, na které by šlo ukázat a prohlásit ho za kritiku tehdejšího totalitního aparátu. I ve své humorné podobě byrokratických povídek je Kmínkova tvorba spíše komunální satirou, zaměřenou ovšem hojně na obecné lidské problémy, nikoliv pouze na totalitu, ačkoliv i k tomu například orwellovská variace v *Utopii, nejlepší verzi* svádí. Ivan Kmínek zkrátka není z dnešního pohledu po tematické stránce tolik vyhraněným autorem, jak by se na první pohled mohlo zdát a jak se o něm pojednává. Nelze popřít, že tehdejší realitu také reflektoval, ale konal tak v celé šíři jejich aspektů se zvláštním důrazem na lidi – a tyto aspekty a postavy najdeme v hojném počtu kolem sebe i dnes, svět je ostatně plný problémových vztahů se ženami, paranoidních jedinců a administrativy. Opakujeme tezi, že všechna témata jsou spíše platná všeobecně a *Utopie, nejlepší verze* může být kritikou jakéhokoliv totalitního režimu.

6. Závěr

V úvodu práce jsme nastínil situaci české vědeckofantastické literatury před listopadovou revolucí a o Janu Hlavičkově a Ivanu Kmínkovi jsme uvažovali jako o autorech, v jejichž dílech by se měla údajně objevovat jasně daná názorová orienta-

ce zaměřená proti tehdejšímu totalitnímu systému a společenském pořádku.

Charakteristika vývojových stádií české sci-fi podrobněji ukázala její stav za proběhlých totalitních režimů. Rozdíl mezi čtvrtou etapou české sci-fi a třemi předchozími je fundamentální – česká vědecká fantastika zažila na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let rozmach, vystoupala ke svému vrcholu, dosud nepoznanému, společensky, autorsky i čtenářsky, a svou popularitu v průběhu následujících let jen nadále zvyšovala. Čtvrtá etapa byla nostalgicky zakončena počátkem devadesátých let, kdy vyšlo množství nejlepších prací fandomových autorů.

Jan Hlavička a Ivan Kmínek, údajní myšlenkoví souputníci, psali hlavně grotesky zaobírající se lidmi – to o nich lze jistě souhrnně tvrdit. Typologizovali a charakterizovali jsme to podstatné z literárního díla: jejich nejčastější motivy a témata, významově jednotné celky, které by mohly být relevantní pro zhodnocení postoje jejich děl vůči dobovému kontextu osmdesátých let. U Jana Hlavičky to je především antimilitaristický postoj, touha po lidskosti a zázemí rodiny, které rozhodně nelze vztahovat jen na dobu, v níž byla do jeho povídek vepsána. Co se týče poněkud ožehavějších a na pohled tiživějších témat, nacházíme v jeho dílech cestu časem sloužící převážně k útěku, přesun mezi světy k totožnému účelu, demonstraci lidské slabosti a hlouposti a téma diktatury. Odděleny takto z dobového kontextu je lze brát jako všeobecná varování, nikoliv jako pouhé aluze dobové reality. Faktem však zůstává, že Hlavičkovy světy jsou prosyceny atributy a prvky, které v sobě nesou ryze české prvky a recipient se znalostí kontextu je pravděpodobně bude vždy identifikovat jako prvky normalizační doby.

Charakteristika témat a motivů Ivana Kmínka už není snadná ani jednoznačná. Po jejich analýze rozhodně nelze jednoznačně jeho povídkám přiřazovat status vyhraněnosti vůči dobovému režimu. Podobně jako Jan Hlavička, se i Ivan Kmínek zabýval obecně platnými problémy v široké škále nápadů a námětů. Nalézáme u něj motiv ženy, lidskou touhu po novém pokusu či začátku, „čistokrevnou“ vesmírnou sci-fi o setkání člověka s neznámým tvorem, jemuž neumí porozumět, problematiku člověka jakožto zanedbatelného živočišného druhu, ale také díla, v jejichž světech je na denním pořádku kontrolování, kádrování a normalizace lidských charakterů. Jenže i tato k normalizačním aluzím svádějící témata jsou často podána formou humornou a vtipnou a rozhodně se jednoznačně nezastávají absolutní svobody a už vůbec se nevztahují na konkrétní éru osmdesátých let. Navíc na rozdíl od Jana Hlavičky není zakotvení v české atmosféře tak „záměrné“ a distinktivní. Kmínek nevyužívá tak často jako Jan Hlavička prototypické prvky tehdejší totality, nezmiňuje nedostatkové zboží, jeho hrdinové nikam neemigrují; spíše to vypadá, jako by si tehdejší kulisy pouze „půjčoval“ a umělecky je ztvárnil do vědeckofantastického žánru, aby dal postavám, na něž se chtěl zaměřit, nějaký fikční svět. Přestože se v některých povídkách odráží celková bezvýchodnost doby (Langer 2006: 70), je to stále převážně člověk, který je v centru pozornosti.

Primární literatura

HLAVIČKA, Jan

1990b *Panelfixn*. Vyd. 1. Praha: Ivo Železný

1991 *Hurá, hřbitov jede!* Vyd. 1. Praha: Ivo Železný

KMÍNEK, Ivan

1982 „Druhá toho druhu“, in *Zápisník*. Praha: Naše vojsko. Čís. 23. S. 56-57

1983a *Zákon zachování zla* [kopie originálního rukopisu z archivu Ceny Karla Čapka ve vlastnictví Československého fandomu]

1983b *Život číslo jedna* [kopie originálního rukopisu z archivu Ceny Karla Čapka ve vlastnictví Československého fandomu]

1983c *Poselství* [kopie originálního rukopisu z archivu Ceny Karla Čapka ve vlastnictví Československého fandomu]

1984a „O tom, jak si začali tykat“, in *AZ magazín*. Praha: Naše vojsko. Čís. 9. S. 103-107

1984b „Syntamor zasahuje“, in Železný, Ivo ed.: *Stalo se zítra*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda. S. 108-115

1984c „Jak jsem reprezentoval naši epochu“, in *Zápisník*. Praha: Naše vojsko. Čís. 3. S. 58-60

1984d „Buďmež zemi lehčí“, in Železný, Ivo ed.: *Stalo se zítra*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda. S. 22-31

1984e *Milujte se a množte se* [kopie originálního rukopisu z archivu Ceny Karla Čapka ve vlastnictví Československého fandomu]

1984f „Bilióntý díl“, in *SF 1984/5: Časopis pro vnitřní potřebu SFK FO SSM UK/FMF* [neoficiální fanzin]. Praha: SFK Villoidus. Čís. 5. S. 4-6

1984g „Úspěch“, in *AZ magazín*. Praha: Naše vojsko. Čís. 3. S. 83-86

1984h „Muž, který se opožďoval“, in *Zápisník*. Praha: Naše vojsko. Čís. 23. S. 58-59

1985a „Má hlava je včelín“ [kopie originálního rukopisu z archivu Ceny Karla Čapka ve vlastnictví Československého fandomu]

1985b „Matka Cellula vypravuje“, in *SF* [neoficiální fanzin]. Praha: SFK Villoidus. Čís. 7. S. 24-29

1985c „Zrcadlo“, in Železný, Ivo ed.: *Návrat na planetu Zemi*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda.

1987 „Bermudsko-manželský trójuhelník“, in Olša, Jaroslav ed.: *Ikarie XB 1. Almanach science fiction* [neoficiální fanzin]. Praha: SFK ADA (Nostromo). S. 22-24

1988a „Druhý vstup do téže řeky“, in Kantor, Vojtěch ed.: *Lovci zlatých mloků*. Praha: Mladá fronta. S. 15-30

1988b „Kam s ní?“, in Železný, Ivo ed.: *Roboti a androidi*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda. S. 497-508

1988c „Vyhnaní z Ráje“, in Kantor, Vojtěch ed.: *Lovci zlatých mloků*. Praha: Mladá fronta. S. 7-15

1988d „Proč už lidé nemají chlupaté pihy“, in *Věda a život*. Praha: Horizont. Čís. 1. S. 34-37

1990 *Utopie, nejlepší verze*. Vyd. 1. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví

1991 „Solus“, in *Ikarie*. Praha: Mladá fronta. Čís. 10. S. 33-39

1992 *Ústřední kancelář Vesmíru se neozývá*. Vyd. 1. Plzeň: Laser

Sekundární literatura

Knižní zdroje

ADAMOVIČ, Ivan – NEFF, Ondřej – OLŠA, Jaroslav

1995 *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Vyd.

1. Praha: R3

KOSATÍK, Pavel

1990 „Doslov“ in Kosatík, Pavel: *Lety zakázanou rychlostí*.

Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel

LANGER, Aleš

2006 *Průvodce paralelními světy*. Praha: TRITON

LEHÁR, Jan et al.

2006 *Česká literatura od počátků k dnešku*. Vyd. 2. Praha: Lidové noviny

MACEK, Jakub

2006 *Fandom a text*. Praha: TRITON

NEFF, Ondřej

1981 *Něco je jinak*. Vyd. 1. Praha: Albatros

1987 „Doslov“, in Nesvadba, Josef: *Einsteinův mozek a jiné povídky*. Vyd. 1. Praha: ROH

1994 „Pár poznámek k práci Aleše Langer“ in Langer, Aleš: *Průvodce paralelními světy*. Praha: TRITON

1995 „Pět etap české fantastiky“, in Adamovič, Ivan – Neff, Ondřej – Olša, Jaroslav: *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Vyd. 1. Praha: R3

NEFF, Ondřej – OLŠA, Jaroslav eds.

1995 *Encyklopedie literatury science fiction*. Vyd. 1. Praha: AFSF a H&H

RAMPAS, Zdeněk

1988 „Cena Karla Čapka“, in Kantor, Vojtěch eds.: *Lovci zlatých mloků*. Praha: Mladá fronta.

1989 „Záhadné slovo fandom“, in Neff, Ondřej – Rotrekl, Teodor eds.: *SF – svět, fakta, fantazie*. Praha: Panorama

ROZHOVOR

1990 „Rozhovor s Honzou Hlavičkou“, in Hlavička, Jan: *Panel-fixn*. Vyd. 1. Praha: Nová vlna

Časopisecké zdroje

FANDOM

1990 „Fandom – společenství přátel SF“, in *SF (svět fantastiky)*. Praha: Československá redakce MON

HOUDEK, František

1993 „Lepší pozdě, než vůbec“, in *Ikarie*. Praha: Mladá fronta. Čís. 6. S. 58

KOSATÍK, Pavel

1991 „Tak tohle, potomečkové, ano“, in *Ikarie*. Praha: Mladá fronta. Čís. 4. S. 56-57

1992 „Dvacet dvě dobré povídky“, in *Ikarie*. Praha: Mladá fronta. Čís. 8. S. 58.

NEFF, Ondřej

1990 „Už jsme tady“, in *Ikarie*. Praha: Mladá fronta. Roč. 1. Čísl. 1. S. 2-3.

RAMPAS, Zdeněk

1990 „Jedenáct let československého fandomu“, in *Ikarie*. Praha: Mladá fronta. Roč. 1. Čís. 1. S. 61-63

SOUČEK, Ludvík

1978 „Přímůlva za budoucnost“, in *Literární měsíčník*. Praha: Československý spisovatel. Čís. 6. S. 66-71

VEIS, Jaroslav

1978 „Čekání na roboty“, in *Mladý svět*. 31. 12. 1978. Praha: Mladá fronta. 31. 12. 1978. Roč. 20. Čís. 51. S. 13-18

Internetové zdroje

HAUSEROVÁ, Eva

1989 „Maximální Minicon“, in *Interkom* [online – internetový magazín]. [cit. 1. prosince 212]. Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1989/19891618.htm>

HISTORIE FANDOMU

2011 *Historie fandomu v datech – 80. léta* [online]. 17. dubna 2011 [cit. 11. listopadu 2012]. Dostupné z:

<http://www.fandom.cz/index.php/component/content/article/175-historie-fandomu-v-datech-80-leta>

HLAVIČKA, Jan

1990a „Ale co tedy vlastně budeme psát?“, in *Interkom* [online – internetový magazín]. 19. ledna 1990 [cit. 1. prosince 2012]. Dostupné z:

<http://interkom.vecnost.cz/1990/19900252.htm>

KMÍNEK, Ivan

2012a Soukromá e-mailová korespondence ze dne 6. 11. 2012

2012b Soukromá e-mailová korespondence ze dne 18. 12. 2012

2012c Soukromá e-mailová korespondence ze dne 7. 11. 2012

2012d Soukromá e-mailová korespondence ze dne 27. 11. 2012

KOSATÍK, Pavel

1996 „Proč mě nebaví čist SF“, in *Interkom* [online – internetový magazín]. [cit. 1. prosince 2012]. Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1996/19960106.htm>

NEFF, Ondřej

2000 „Jedenáct let poté“, [online]. [cit. 2. prosince 2010]. Dostupné z: http://neff.cz/prednasky/04_jedenact_pote.html

RAMPAS, Zdeněk

2009 „Bod zlomu“, in *Fantastická literatura – příběhy našich světů* [online]. Internetová prezentace ke konferenci konané 16. října 2009. [cit. 1. prosince 2012] Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/clit/fantasticka_literatura/prezentace.pdf

2012 Soukromá e-mailová korespondence ze dne 11. 12. 2012

RAMPAS, Zdeněk – ŽOUREK, Martin

2012 *Parcony v datech a nesouvislém povídání* [online]. [cit. 10. prosince 2012]. Dostupné z:

<http://fandom.cz/index.php/historie/35-domaci/139-parcony-v-datech-a-nesouvislem-povidani>

STRUČNÁ HISTORIE

2001 *Stručná historie Čs. SF Fandomu (1962 – 2000)* [online]. 22. září 2001 [cit. 16. listopadu 2012]. Dostupné z:

<http://www.fandom.cz/index.php/historie/35-domaci/142-struna-historie-sf-fandomu-1962-2000>